

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Bakalářská práce

2023

Jan Holý

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivnictví

Edvard Beneš a ČSNS v letech 1929–1935

Bakalářská práce

Autor:	Jan Holý
Studijní program:	B022A120001, Historické vědy
Studijní obor:	Historie
Forma Studia	Prezenční
Vedoucí práce:	Mgr. Ondřej Holub, Ph.D.

Hradec Králové 2023

Zadání bakalářské práce

Autor: Jan Holý

Studium: F19BP0074

Studijní program: B0222A120001 Historické vědy

Studijní obor: Historie

Název bakalářské práce: **Edvard Beneš a ČSNS v letech 1929 - 1935**

Název bakalářské práce AJ: Edvard Beneš and ČSNS in the years 1929 - 1935

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá ideovým vývojem Československé strany národně sociální (ČSNS) v letech 1929 – 1935 a osobou Edvarda Beneše, který je s ní silně spjat. Beneš ve zmíněných letech byl vůdčí osobností strany, který se prostřednictvím funkce místopředsedy podílel na politickém programu a určoval ideový směr strany. Jeho ideje byly velmi ovlivněny osobou Tomáše Garrigue Masaryka. Druhý československý prezident je považován za Masarykova žáka a ideového souputníka. Lze to vidět na ideovém pohledu strany, která se hlásí k Masarykovu pojetí smyslu českých dějin a čechoslovakismu. Zvolené časové období je érou globální krize liberální politiky modernity. Jedním z příčin krize je krach na New Yorkské burze, následná hospodářská krize a nástup nacismu. Práce se zabývá otázkou, jak na tento fenomén reaguje politický směr ČSNS pod vedením Edvarda Beneše. Potaz bude brán i na Benešovo osobní filozofické přesvědčení, které se projevilo při jeho práci ve straně. Hlavním smyslem práce je přiblížení proměn ideových a politických hodnot strany během globální krize klasického liberalismu.

BENEŠ, Edvard, *Cirkulární telegramy 1920 – 1935*, Praha 2002.

BENEŠ, Edvard, *Úvahy o slovanství*, London 1945.

FABIÁNOVÁ, Klára, *Role Státu v krizových obdobích v první polovině 20. století*, Praha 2015.

HARNA, Josef, *Politické programy českého národního socialismu 1897 – 1948*, Praha 1998.

HUDEK, Adam – KOPEČEK, Michal – MERVART, Jan, *Čecho/slovakismus*, Praha 2019.

JOHN, Miloslav, *Čechoslovakismus a ČSR 1914 – 1938*, Beroun 1994.

KÁRNÍK, Zdeněk, *České země v éře První republiky, díl druhý: Československo a České země v krizi a ohrožení*, Praha 2002.

MIKO, Václav, *Edvard Beneš milován i nenáviděn*, Praha 2017.

OLIVOVÁ, Věra, *Dějiny první republiky*, Praha 2000.

RÁKOSNÍK, Jakub, *Kapitalismus na kolenou*, Praha 2012.

RÁKOSNÍK, Jakub, *Odvrácená tvář meziválečné prosperity*, Praha 2008.

TRAVERSO, Enzo, *Fire and Blood: The European Civil War 1914 – 1945*, 2017.

Zadávací pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Ondřej Holub

Oponent: prof. PhDr. Dana Musilová, CSc.

Datum zadání závěrečné práce: 21.12.2021

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 30. 6. 2023

Jan Holý

Poděkování:

Rád bych vyjádřil upřímné poděkování vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Ondřeji Holubovi, Ph.D. za jeho neocenitelné rady a čas, který mi věnoval. Velmi si cením jeho podpory po celou dobu tvorby mé práce.

Anotace

HOLÝ, JAN, *Edvard Beneš a ČSNS v letech 1929–1935*, Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2023, 72 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá ideovým vývojem Československé strany národně sociální (ČSNS) v letech 1929–1935 a osobou Edvarda Beneše, která je s ní silně spjata. Beneš byl ve zmíněných letech vůdčí osobností strany a prostřednictvím funkce místopředsedy se podílel na politickém programu a určoval ideový směr strany. Jeho ideje byly velmi ovlivněny Tomášem Garriguem Masarykem. Druhý československý prezident je považován za Masarykova žáka a ideového souputníka. Lze to vidět na ideovém pohledu strany, která se hlásí k Masarykovu pojetí smyslu českých dějin a čechoslovakismu. Zvolené časové období je érou globální krize liberální politické modernity. Jednou z příčin krize je krach na newyorské burze, následná hospodářská krize a nástup nacismu. Práce se zabývá otázkou, jak na tyto fenomény reaguje politický směr ČSNS pod vedením Edvarda Beneše. V potaz bude bráno i Benešovo osobní filozofické přesvědčení, které se projevilo při jeho práci ve straně. Hlavním smyslem práce je přiblížení proměn ideových a politických hodnot strany během globální krize klasického liberalismu.

Klíčová slova: Edvard Beneš, ČSNS, hospodářská krize, volby do Národního shromáždění, sociální občanská válka, socialismus

Annotation

HOLÝ, JAN, *Edvard Beneš and CSNS in the years 1929–1935*, Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2023, 72 pp. Bachelor Thesis.

The bachelor thesis deals with the ideological development of the Czechoslovak National Social Party (CSNS) in the years 1929-1935 and the person of Edvard Beneš, who is strongly associated with it. Beneš was the leading figure of the party in the years, who participated in the political programme and determined the ideological direction of the party through his position as vice-president. His ideas were strongly influenced by the person of Tomáš Garrigue Masaryk. The second Czechoslovak president is considered Masaryk's disciple and ideological contemporary. This can be seen in the ideological outlook of the party, which subscribes to Masaryk's conception of the meaning of Czech history and Czechoslovakism. The chosen period is the era of the global crisis of liberal political modernity. One of the causes of the crisis is the crash of the New York Stock Exchange, the subsequent economic crisis, and the rise of Nazism. The thesis addresses the question of how the CSNS political movement under the leadership of Edvard Beneš responded to this phenomenon. Beneš's personal philosophical convictions, as manifested in his work in the party, will also be considered. The main purpose of the thesis is to present the changes in the ideological and political values of the party during the global crisis of classical liberalism.

Key words: Edvard Beneš, CSNS, economic crisis, elections to the National Assembly, social civil war, socialism

Obsah

ÚVOD	12
1 METODOLOGIE	15
1.1 KULTURNÍ PSYCHOANALÝZA A HABITUS.....	15
1.1.1 <i>Kulturní psychoanalýza</i>	15
1.1.2 <i>Habitus</i>	18
1.2 KRIZE MEZIVÁLEČNÉ EVROPY.....	20
1.2.1 <i>Výklad optikou Traversa</i>	20
1.3 ZDROJOVÝ MATERIÁL.....	22
1.3.1 <i>Pramenný materiál</i>	22
1.3.2 <i>Sekundární literatura</i>	23
2 SOCIALISMUS V MYŠLENKOVÉM HORIZONTU PRVNÍ POLOVINY 20. STOLETÍ	26
2.1 IDEA SOCIALISMU V POLITICKÉM MYŠLENÍ EDVARD BENEŠE.....	26
2.1.1 <i>Dosáhnutí socialistické společnosti</i>	27
2.1.2 <i>Benešova optika socialismu na začátku 30. let</i>	28
2.2 SOCIALISMUS VE FILOZOFICKÉM KONTEXTU.....	29
3 VÝVOJ ČSNS PO VZNIKU ČESKOSLOVENSKA	31
3.1 IDEOVÝ PROUD NA ZAČÁTKU 20. LET 20. STOLETÍ.....	31
3.2 PROGRAM STRANY OD ROKU 1918.....	33
3.3 VSTUP EDVARDA BENEŠE DO STRANY.....	34
3.4 PROGRAM STRANY OD ROKU 1924.....	36
4 PARLAMENTNÍ VOLBY 1929 A HOSPODÁŘSKÁ KRIZE	37
4.1 VOLBY DO NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ V ROCE 1929.....	37
4.2 REAKCE NA HOSPODÁŘSKOU KRIZI.....	39
4.3 BENEŠOVA ČINNOST NA PŘELOMU 20. A 30. LET.....	41
5 VALNÝ SJEZD V ROCE 1931	42
5.1 PROGRAMOVÉ LÍČENÍ.....	42
5.2 BENEŠŮV REFERÁT.....	44
5.3 PROFILACE STRANY PO SJEZDU.....	47
6 PŘÍTOMNOST EDVARDA BENEŠE VE VNITŘNÍ POLITICE	50
6.1 ČINNOST NA SCHŮZÍCH.....	50
6.1.1 <i>Reflexe Benešovy přítomnosti na schůzích</i>	53
6.2 ROZKOLY VE STRANĚ.....	54
6.3 BENEŠŮV SOCIÁLNÍ KAPITÁL.....	56
7 PŘEROD BENEŠE ZE STRANÍKA NA PREZIDENTA REPUBLIKY	59
7.1 VOLBY DO NÁRODNÍHO SHROMÁŽDĚNÍ V ROCE 1935.....	59
7.2 PREZIDENTSKÁ VOLBA.....	60
7.2.1 <i>Strana reaguje na zvolení Beneše do prezidentského úřadu</i>	62
ZÁVĚR	63
ZDROJE	66

PRAMENY.....	66
<i>Archiválie</i>	66
<i>Dobový tisk</i>	67
<i>Monografie</i>	68
SEKUNDÁRNÍ LITERATURA	68
ČLÁNKY Z PERIODIK.....	70
INTERNETOVÉ ZDROJE.....	71
SEZNAM ABSOLVENTSKÝCH PRACÍ.....	72

Seznam použitých zkratk

ČSNS – Československá strana národně sociální

ČT – Česká televize

MÚA AV ČR – Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České

NA – Národní archiv

RČS – Republika československá

SSSR – Sovětský svaz

sv. – světová válka

Úvod

Tato práce se zabývá jedním z nejvýznamnějších politiků první republiky Edvardem Benešem a politickou stranou, jejíž byl členem, tedy Československou stranou národně sociální. Beneš i jeho strana se hráli mezi světovými válkami klíčovou roli při tvorbě prvorepublikové politiky. Časově je práce zasazena do období od začátku hospodářské krize, která vzešla z krachu newyorské burzy v roce 1929, kdy se tradiční pojetí liberalismu dostává do krize, a končí obdobím kolem roku 1935, kdy se Edvard Beneš stává prezidentem republiky. Kontextově je období zařazeno do vyvrcholení sociální a politické krize 20. let a 30. let. Autor chápe začátek 30. let jako období, kdy společenská krize 20. let vrcholí a dílčí problémy se projeví v bezprecedentní hospodářské krizi kapitalistického světa.

Cílem práce je analyzovat činnost strany v daném období a činnost Edvarda Beneše ve straně. Ve vymezené době vykonává Beneš úřad ministra zahraničí. V české historiografii nebyla doposud předmětem širšího historického bádání na roli Edvarda Beneše v rámci ČSNS. Publikace o čistě stranické linii doposud nepodlehla širšímu historickému bádání i přes to, že Edvard Beneš byl od vstupu do strany jedním z nejdůležitějších představitelů. Národní socialisté se na politické mapě první republiky řadili k nacionalisticky orientované reformní levici, čímž byli mezi levicovými stranami v Československu unikátní.

Cílem práce není pouze podat obraz faktografické posloupnosti událostí, které se během šesti let staly. Autor práce se rozhodl pro analýzu jednotlivých jednání historických aktérů s přesahem širších kontextuálních souvislostí. Proto se rozhodl práci rozčlenit na dvě části. První část se zabývá metodologicko-teoretickou složkou výkladu a souvisejícím popisem badatelského rámce, ve kterém se pohybuje. Tato kapitola vytváří základní rámec pro možnost dobové optiky. Definuje a vymezuje termíny, se kterými v práci autor dále pracuje. Pro pochopení jednotlivých motivací používá metodologická hlediska kulturní psychoanalýza a teoretické hledisko analýzy habitu podle Pierra Bourdieu.¹ Tato část práce vychází z pramenného materiálu konfrontovaného se sekundární literaturou. S veškerým materiálem čtenář bude seznámen v metodologické části.

---

¹ Pierre, BOURDIEU, *Genesis of Concept of Habitus and Field, Sociocriticism, Theories and Perspectives* 2 (2), 1985, s. 11–24.

Druhá, rozsahem delší část práce, se zaměřuje na samotnou analýzu činů strany a Benešovy politické činnosti v rámci ní. Hlavní část badatelského záměru je zasazena do období před volbami do Národního shromáždění v roce 1929. Práce končí rokem 1935, kdy se Edvard Beneš stává prezidentem republiky. Cílem je analyzovat činnost strany a vliv Edvarda Beneše na její směřování z jeho intelektuální a ideové pozice. Tím autor hledá odpověď na hlavní badatelskou otázku práce, tedy jak se v činnosti ČSNS projevuje postava Edvarda Beneše.

O Edvardu Benešovi bylo napsáno mnoho. Je za potřebí psát o něm novou práci? O Benešovi byly publikovány samostatné monografie, jsou zpracovány rozsáhlé syntézy, medailonky i neodborná literatura.² Osobnosti Beneše se v českém veřejném prostoru těší trvalé pozornosti. Od doby, kdy Ferdinand Peroutka vznesl otázku Benešovy historické „viny“ uplynulo několik desetiletí, přesto i dnes vzbuzuje emoce. V současné době pak otázka Benešovy viny nejvíce rezonovala v prezidentských debatách mezi Milošem Zemanem a Karlem Schwarzenbergem.³

Osobnost Edvarda Beneše jako téma historické interpretace vyskytuje i v populární mediální kultuře, kdy veřejnoprávní televize v posledních letech vydala několik děl, ve kterých je jeho postava ztvárněna. Snahu o Benešovu popularizaci Česká televize provedla dvěma dokumenty analyzujícími osobnost Edvarda Beneše, jedná

---

² Pro účel práce ke každé kategorii zmíním jednu vybranou práci, která má skupinu zastupovat. Monografie: Antonie, MARES, *Edvard Beneš – Drama mezi Hitlerem a Stalinem*, Praha 2016.; syntéza: Jindřich, DEJMEK, *Edvard Beneš: Politická biografie českého demokrata, část první: revolucionář a diplomat (1884-1935)*; medailonek: Josef, OLIVOVÁ, *Edvard Beneš*, Praha 1994; neodborná literatura: Václav, MIKO, *Edvard Beneš milován i nenáviděn*, Praha 2017.

³ *Schwarzenberg upřesnil odvážné výroky o dekrettech, jsou prý překonány*, in: ČT24 [online]. [cit 2023-13-06]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1122676-schwarzenberg-upresnil-odvazne-vyroky-o-dekrettech-jsou-pry-prekonany>

se o: Edvard Beneš 1918 1938 1948⁴ a Beneš.⁵ Objevuje i v dalších filmových zpracováních produkovaných ČT: Anatomie zrady⁶ a České století.⁷

Dozajista to značí, že Benešův život není vyprahlým osudem v propadlišti dějin. Jeho politický odkaz je předmětem stále nových interpretací. Produkce pořadů veřejnoprávní televize v kontextu oslav 100 let založení Republiky československé může být toho důkazem. Aktuální je nejenom pro historickou obec, ale i širokou veřejnost.

---

⁴ *Beneš 1918 1938 1948*, in: Česká televize [online]. [cit 2023-12-06]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12155240832-benes-1918-1938-1948/>

⁵ *Beneš*, in: Česká televize [online]. [cit 2023-12-06]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12456685937-benes/>

⁶ *Anatomie zrady*, in: Česká televize [online]. [cit 2023-20-06]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11571031751-anatomie-zrady/>

⁷ *České století*, in: Česká Televize [online]. [cit 2023-20-06]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10362011008-ceske-stoleti/>

1 Metodologie

Kapitola je rozčleněna do tří dílčích částí. Čtenář v nich bude seznámen s metodami, se kterými pracuj. V první části autor definuje možnosti využití kulturní psychoanalýzy a habitu, jakožto prostředku k odhalení Benešova chování. Druhá část se zabývá zasazením práce do kontextu, kdy se autor věnuje popisu časoprostoru, v němž se práce odehrává. Pro to využívá koncept sociální občanské války definované Enzem Traversem. Se všemi zmíněnými koncepty autor v práci pracuje po celou dobu. Poslední část pak slouží k předání základního vhledu do pramenných možností při badatelské činnosti v rámci ČSNS a Edvarda Beneše.

1.1 Kulturní psychoanalýza a habitus

Autor se rozhodl při zkoumání Edvard Beneše použít dva teoretické koncepty z oblasti sociální psychologie a sociologie. Prvním z nich je kulturní psychoanalýza, pomocí které se autor snaží vysvětlit, k jakému prostředí byl Beneš nakloněn a jak jím byl ovlivněn. Druhým je pak habitus, jehož využití je značně specifické jeho proměnlivostí vzhledem k jedinečnosti každé popisované situace. V této kapitole autor popisuje možnosti využití těchto metod při analýze Benešových činů.

1.1.1 Kulturní psychoanalýza

Kulturní psychoanalýza je specifický směr v psychologii vycházející z psychoanalýzy Sigmunda Freuda. Od ní se liší především v přístupu k formování jedince. Představitelé kulturní psychoanalýzy kladou důraz na traumatizující události z dětství zasazené do kulturního kontextu. Tento behaviorální koncept má široké využití především pro vývojové stádium dětství, kdy společně s přihlédnutím k biologickým predispozicím vysvětluje postup utváření a vývoje jedince. Individualita nemůže být separována od kulturní znalosti.⁸ Edvard Beneš pocházel z Kožlan, kde strávil i dětství, v dospívání se díky studiím dostal i na jiná místa. Během těchto let získal svůj kulturní kapitál, který lze za pomoci kulturní psychoanalýzy dále mapovat.

---

⁸ Hazel, MARKUS Rose, KITAYAMA, Shinobu, *The Cultural Psychology of Personality*, Journal of Cross-Cultural Psychology 29 (63), 1998, s 66.

S kulturní psychoanalýzou autor pracuje především při sledování formování Beneše v době jeho dospívání a za doby jeho studií. Osobnost je nerozlučitelná směs individuálních tendencí, jež jsou dynamicky formované společenskými požadavky a očekáváními.⁹ Proto se ji autor rozhodl použít za účelem pochopení Benešova pohledu na svět. Obecně v psychologii jsou kulturní postupy používány proto, aby šlo *porozumět jedinečné zkušenosti příslušníků různých sociálních skupin, pochopit jejich subjektivní pohled na svět.*¹⁰ Kulturní psychoanalýzu používali především Erich Fromm a Karen Horneyová, kteří definovali, že touha po moci se primárně rodí v dětství na základě interpersonálních vztahů.¹¹ Z této premisy autor nadále vychází. Touha po moci tak může být klíčem k pochopení Benešovy pracovitosti a cílevědomosti.¹² Především pílě byla pro Beneše velice charakteristická, vykazoval ji po celou dobu svého života.

Beneš byl nejmladším synem, kterého rodiče poslali na studium. Jednalo se o nejmladšího syna z venkovského prostředí. Rodiče patřili k nižší sociální třídě, jednalo se o rolnickou rodinu s velkým počtem dětí.¹³ Jindřich Dejmek ve své publikaci zmiňuje, že během dětství si utvořil skepsi k církvi. Dokonce jej v rámci jeho mladých let označuje za proticírkevního radikála.¹⁴ To se může projevit například Benešovým odmítnutím jména, jímž byl pokřtěn. Od roku 1906 Beneš používá Edvard místo Eduard. Dalším výrazným rysem Benešovy osobnosti, již jasně vyzařoval od dětství byla cílevědomost a inteligence. Sestra Edvarda Beneše na něho jako dítě vzpomíná: „*ale už jako dítě byl takový rozumář, všechno chtěl prozkoumat a přijít všelijakým věcem na kloub.*“¹⁵ Ambicióznost byla dozajista vytvořena na základě výše zmíněných predispozic (venkovské prostředí, velký počet sourozenců). Tato vlastnost mu zůstala i nadále, později ji byl schopen uplatnit během svých studií. Upnutí na městské pokrokové hodnoty nebylo na konci 19. století nic neobvyklého, dle Dejmka bylo

---

⁹ Hazel, MARKUS Rose, KITAYAMA, Shinobu, *The Cultural Psychology of Personality*, Journal of Cross-Cultural Psychology 29 (63), 1998, s. 82.

¹⁰ Alena, PLHÁKOVÁ, *Učebnice obecné psychologie*, Praha 2005, s. 25.

¹¹ *Tamtéž*, s. 380.

¹² Jindřich, DEJMEK, *Edvard Beneš: Politická biografie českého demokrate, část první: revolucionář a diplomomat (1884-1935)*, Praha 2006, s. 33.

¹³ *Tamtéž*, s. 22.

¹⁴ *Tamtéž*, s. 27.

¹⁵ Stanislav, JANDÍK, *Edvard Beneš ve vzpomínkách svých sourozenců*, Praha 1936, s. 21.

po celé Evropě běžné, že z takového prostředí vzešli významní levicoví politici.¹⁶ Dále v práci bude pracováno s konceptem vertikální sociální mobility.

Beneš se od mladých let zajímal o politiku. Do kontaktu s Masarykem přišel ještě před dovršením dvaceti let, od té chvíle až do Masarykovy smrti spolu tito dva muži spolupracovali.¹⁷ Během let vznikl unikátní vztah těchto dvou nejvýraznějších politických éry první republiky. Spojovala je láska k politice, kterou oba pojímali v kategoriích vědecké disciplíny. Na Benešův vztah k politice vzpomíná František Ježek s tím, že jí byl až posedlý.¹⁸ Obecně jsou vzpomínky velmi cenným zdrojem při dotváření uceleného obrazu jedince. Autor si je vědom, že osobní memoáry mohou být velice subjektivní, i přesto je však považuje za cenný kontextuální zdroj.

Již z dospívání a dob studia je zřejmé, k jakému prostředí Beneš po zbytek svého života inklinuje. Představa o světě vychází z francouzského prostředí v mnoha aspektech jeho života. Jedná se zejména o ideovou základnu, snaha vycházet z francouzského prostředí se dá přirovnat až k obsesi. Od spatřování vzniku socialismu ve francouzské revoluci, přes považování Francie za hlavního diplomatického a politického spojence ČSR, až po konstrukční prvky Benešovy vily Sezimově Ústí, jejíž výstavba proběhla na přelomu 20. a 30. let 20. století, kde manželé Benešovi chtěli, aby byla architektonicky navržena ve francouzském stylu, připomínající domy v Provence.¹⁹

Pro účel práce je důležité, že veškerá Benešova vstřícnost k Francii se projevuje již na začátku 20. století. Dále pokračuje během první světové války, a ani po ní se názor Beneše nemění. Tento fakt je explicitně zmiňován z toho důvodu, že Beneš náklonnost projevuje již v době, kdy Francie ještě není vítěznou mocností po první světové válce. Jedná se tedy o vzhlížení k určité kultuře, nikoliv o vědomý kalkul. To, že náklonnost k francouzskému prostředí využije o několik let později při mírových jednáních ve Versailles, aby Československo získalo výhody a stálo na vítězné straně 1. světové války, nemůže tedy brát práce v potaz, protože by to nevysvětlovalo dostatečně Benešovu náklonnost v plném měřítku.

---

¹⁶ Jindřich, DEJMEK, *Edvard Beneš: Politická biografie českého demokrata, část první: revolucionář a diplomat (1884-1935)*, Praha 2006, s. 21.

¹⁷ *Tamtéž*, s. 31.

¹⁸ Dagmar, HÁJKOVÁ – Pavel, HORÁK (eds.), *Republika československá: 1918–1939*, Praha 2018, s. 792.

¹⁹ Jana, ČECHUROVÁ – Michal, KOLÁŘ, *Vila Hany a Edvarda Benešových*, Praha 2010.

Beneš v pozdější přednášce tvrdí, že: „není správné, chce-li někdo tvrdit, že Spojenci Československu samostatnost dali.“²⁰ Tím legitimizuje jejich pomoc, ale zároveň dodává, že bez ustavičné práce by vznik Československa nebyl možný. Zmiňuje a adoruje revolucionářskou činnost Čechů během první světové války.

K výše zmíněným postojům a přesvědčením dochází během studií. Beneš studoval ve třech zemích, Rakousku – Uhersku, Francii a Německu. Historik Jindřich Dejmek zmiňuje, že Beneš neměl rád léta studií v Německu, o to více ho pak přitahovalo francouzské prostředí.²¹ Beneš ve Francii studoval na dvou místech, v Paříži a Dijonu. Při samotném pojetí socialismu a aplikované politiky Beneš vychází z francouzského kulturního prostředí. Byl zastáncem pacifistického řádu na základech sociálního státu regulujícího sociální prostředí. To na základě ideje reformistického sociálního státu ve smyslu francouzského *État providence*.²²

Na základě prvku kulturní psychoanalýzy byly určeny premisy, se kterými Beneš vstupuje do vysoké politiky již jako ministr v nově vzniklém státě. Revolucionářská, až buřičská povaha se transformovala do pozice neústupného diplomata, který zastupuje zájmy Republiky československé na mezinárodním poli z pozice ministra zahraničí až do jeho zvolení prezidentem v roce 1935, a který je ve svých politických idejích výrazně formován francouzským kulturním a politickým prostředím.

1.1.2 Habitus

Pojem habitu dává možnost širokého využití v rámci narativu příběhu historických osobností. Příkladem zdařilého uchopení pojmu habitu v české historiografii je nedávno publikovaná monografie o Rudolfu Slánském z pera historika Jana Chadimy.²³ Autor v ní s pojmem habitu pracuje, snaží se na základě dějů a chování Slánského habitus odhalit. Právě tato publikace mi byla inspirací v rámci deskripce a analýzy historického jedince.

---

²⁰ *České slovo* 15 (162), 1. 5. 1923.

²¹ Jindřich, DEJMEK, *Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata (I): Část první: Revolucionář a diplomat 1884–1935*, Praha 2006, s. 91.

²² Daniel, BÉLAND – Kimberly J., MORGAN – Herbert, OBINGER – Christopher, PIERSON (edd.), *The Oxford Handbook of the Welfare State*, Oxford 2021, s. 43.

²³ Jan, CHADIMA, *Rudolf Slánský*, Praha 2022.

Sociologický koncept Habitu definovaný Pierrem Bourdierem vychází ze vzorce „*[(habitus) (kapitál)] + pole = jednání*.“²⁴ Pro pochopení Bourdierových myšlenek vychází autor ze studie sociologa Michala Růžičky a antropologa Petra Vašáta. Pomocí vzorce se pak autor snaží vyjádřit, jak Beneš skloubil determinační prvky se svými dispozicemi v dospělosti, tj. jak nakládal se svým sociálním kapitálem v průběhu zkoumaných let.

Pro práci je důležité, že habitus není exaktní vzorec, který je neměnný a že funguje pouze v závislosti na dosazení proměnných. Jeho použití nám poskytuje nekonečné možnosti. Pracuje s tím, že každá situace je jedinečná, proto je nadále jedinečné i jednání. Taková flexibilita se jeví být klíčovým prvkem na pozadí vyvrcholení evropské občanské války, jako ní pojednává Enzo Traverso. Vývojové tendence liberálního politického řádu byly evropskou občanskou válkou narušeny a bylo třeba adekvátně a rychle reagovat na vzniklé problémy. Habitus je nutné chápat jako stále se měnící entitu v rámci chování jedince ve společnosti. Společně s tím, je nutné chápat kontext situací, aby nedošlo k misinterpretaci. D. Reay definuje habitus jako reakce na dané situace v rámci predispozic každého.²⁵ Za pomoci této metody lze vytvořit psychologický obraz dané osoby, především pak odkrýt motivaci pro jeho činy.

V rámci pochopení pojmu je nutné zmínit, jakou roli v celém konceptu hraje horizontální i vertikální sociální mobilita. Autor si uvědomuje, že sociální mobilita Beneše je značná, a to jak horizontální, tak vertikální. Z dětství, kdy se jednalo o nejmladšího syna z chudé rolnické rodiny se poměrně brzy stává mladý politický intelektuál se zkušeností ze zahraničních studijních pobytů, které následně využil v úřadu ministra zahraničí. Diplomatická činnost v Evropě ve 20. a 30. letech 20. století si žádala časté cestování po Evropě. Pojetí sociální mobility a habitu jsou dva spojené pojmy ovlivňující se navzájem. Každý má více habitů, projevujících se v závislosti na demografické pozici.²⁶ Chováním si pak každý může vybrat, jakým způsobem bude na daném místě reagovat. Pro pochopení Benešova života je tato teorie

---

²⁴ Michal, RŮŽIČKA, Petr, VAŠÁT, *Základní koncepty Pierra Bourdieu: pole – kapitál – habitus*, AntropoWEBZIN 7 (2), 2011, s. 132.

²⁵ Dieane, REAY, *Its All Becoming a Habitus: Beyond the Habitual Use of Habitus in Educational Research*, British Journal of Sociology of Education 25 (4), 2004, s. 439.

²⁶ Erika L., PAULSON, *A Habitus divided? The effects of social mobility on the habitus and consumption*, European Journal of Marketing 52 (5/6), 2018, s. 1061.

klíčová. Beneš zastupoval jinou sociální roli v rámci mezinárodních jednání, než jakou zastupoval v senátu či v parlamentu. V práci nadále autor pracuje s konceptem, že politické chování Beneše v Československu se musí rozčlenit na separátní roli ministra zahraničí a činnost národního socialisty ve straně.

Na základě výše zmíněných důvodů se autor pokouší nalézt a analyzovat Benešovy motivace pro jeho chování. Na základě kulturní psychoanalýzy pak utváří pole kulturních znalostí, se kterými Beneš nakládá během let zkoumané práce.

1.2 Krize meziválečné Evropy

Práce je zasazena do období začátku třicátých let. V Evropě se nově vzniklé uskupení po první světové válce již etablovalo do převážně národnostních států se svými specifickými problémy. Celý systém funguje na základě mezinárodních smluv, snaha o pacifisticky řešené uspořádání geopolitického prostoru střední Evropy byla ve 20. letech dominantním konceptem. Ovšem jak pamětníci, tak historikové pracují s konceptem, že celý systém byl již od svého začátku v krizi. Práce vychází z konceptu Enzo Traversa. Dle něj se od roku 1914 do roku 1945 odehrává občanská válka. O přítomnosti sociální krize se můžeme dozvědět již z dobových svědectví, a to jak z československého, tak i evropského prostředí. V Československu se jedná o dílo sociologa Josefa Ludvíka Fischera,²⁷ dále například Jaroslava Čecháčka a jeho práce *Vzpoura středního stavu*.²⁸ V mezinárodním prostoru lze jmenovat Francis Herricka.²⁹

1.2.1 Výklad optikou Traversa

Italský historik, filozof a kulturní teoretik Enzo Traverso popisuje, jak se Evropa do občanské války mezi válkami dostala. Dle něj k ní došlo přerodem z dvou dřívějších společenských systémů – ze systému vzniklého po třicetileté válce a po Francouzské revoluci.³⁰ Na základě obou historických událostí se Evropa transformovala do zcela nových systémů oproti předešlým. Dle Traversa je jeden definovaný Vestfálským mírem z roku 1648, druhý

---

²⁷ Josef, Ludvík, FISCHER, *Krize demokracie*, Brno 1933.

²⁸ Jaroslav, ČECHÁČEK, *Vzpoura středního stavu*. Praha 1933.

²⁹ Francis H., HERRICK, *Social Reform and Social Revolution*, Social Forces 10 (2).

³⁰ Enzo, TRAVERSO, *Fire and Blood: The European Civil War, 1914-1945*, London 2017, s 30.

bitvou u Waterloo a porážkou Napoleona. První z nich označil Derek Croxton za poslední křesťanský mír.³¹ V Evropě se tím finalizuje období církevních válek. Po období církevních bojů se po třicetileté válce ustanovuje status quo v oblasti víry. Na pozadí tohoto pak vznikají stabilní impéria s jasně definovanou vírou. Důležité je zmínit koncept příslušnosti k církvi na základě územního členění; koho stát, toho víra.³² Následně Francouzská revoluce zapříčinila rozpad dosavadního systému a redefinovala nové společenské řády. Toto období trvalo do začátku první světové války. V historiografii je toto období označováno pojmem dlouhé 19. století. Pro účel práce je důležité zmínit, že dalo možnost vzniknout nacionalismu, jehož snahy vrcholily právě během první světové války.

Traverso svůj koncept evropské občanské války zasazuje do období občanské krize přicházející po 1. sv. a Versaillských mírových jednáních. Evropa se transformuje z mnohonárodnostních monarchií do národních států. Hlavní vývojovou tendencí jsou národnostní státy. Rozpad impérií a boj o vznik nových mocenských subjektů je důsledkem dlouhodobých problémů. Jedná se o rozpad mnohonárodnostního Rakouska-Uherska, vznik sovětského Ruska, nezávislosti v Pobaltí, snaha Poláků o vlastní stát.³³ Boje o moc vedou k destabilizaci, k uklidnění situace chce Versaillský systém dojít pomocí Společnosti národů. Jejím cílem byla rekonstrukce centrální a západní Evropy v zájmu protekce etnických minorit Evropy ve 20. a 30. letech.³⁴ Traverso občanskou válku definuje jako sociální konflikt bez jakýchkoliv pravidel.³⁵ K vyvrcholení morální krize dochází na začátku 30. let krachem newyorské burzy. V pospolitosti událostí se sociální problémy projeví v bezprecedentní ekonomické krizi.

Tématu všeobecné krize meziválečného období se ve své práci dotýká národní socialista František Klátil. Na začátku hospodářské krize konstatoval *již vyvrcholila mravní a politická krise Evropy*.³⁶ Klátil nespatřuje problém hospodářské krize pouze ve špatné světové ekonomice. Krize byla hlubší; domnívá se, že postupná radikalizace a vývoj Evropy daly

---

³¹ Derek, CROXTON, *Westphalia: The Last Christian Peace*, London 2013.

³² EA, RYAN, *Catholics and the Peace of Westphalia*, *Theological Studies* 9 (4), 1948, s. 590.

³³ Enzo, TRAVERSO, *Fire and Blood: The European Civil War, 1914-1945*, London 2017, s. 48-49.

³⁴ Patricia, CLAVIN *Europe and the League of Nations*, *Twisted Paths: Europe 1914-1945* 14 (4), 2005, s. 325.

³⁵ Enzo, TRAVERSO *Fire and Blood: The European Civil War, 1914-1945*, London 2017, s. 79.

³⁶ František, KLÁTIL, *Republika nad stranami*, Praha 1992, s. 206.

možnost přenesení hospodářské krize z Ameriky. To podporuje Francis H. Herrick zahraničním diskurzem, v roce 1931 publikuje svůj příspěvek o sociálním stavu společnosti. Dle něj nový společenský systém vzniklý po první světové válce dal možnost vzniku komunismu, fašismu nebo diktátorským režimům.³⁷ Dobové vědomí o přítomnosti rozkolu ve společnosti je podporou pro hypotézu sociální občanské války v meziválečném období.

V české historiografii se obdobím mezi válkami v kontextu krizi dnes zabývá Jiří Rákosník. I on ve své publikaci pracuje s konceptem občanské války v meziválečném období. Navíc zmiňuje, že datace krize v Československém prostoru oproti evropskému narativu je odlišná. Poukazuje na to, že v českém povědomí meziválečné doby jsou jasně definující dva mezníky, rok 1918, vznik RČS a 1938, podepsání Mnichovské dohody.³⁸ Samotný název knihy *Od bouře k bouři*, definuje Rákosníkovu perspektivu na meziválečné období, kdy chápe, že meziválečné období je etapou, kdy Evropa nevyhnutelně spěje ke konfliktu, byť podle tehdejšího všeobecného narativu měla mít před sebou zlatou dobu pacifismu.

V kapitole autor definoval problematiku časoprostoru. Uvědomuje si radikalizační evropské tendence a přítomnost krize ve společnosti vrcholící hospodářskou krizí a pokouší se o analytické zhodnocení Benešových činů v rámci ČSNS jakožto reakci na krizi a radikalizující se Evropu.

1.3 Zdrojový materiál

Poslední část metodologické části má sloužit k seznámení se zdrojovým materiálem. Jedná se o prameny a sekundární literaturu, kterou autor po celou dobu práce využívá.

1.3.1 Pramenný materiál

Výzkum zaměřující se na Edvarda Beneše může čerpat z rozsáhlého pramenného materiálu. Existuje několik archivů, které shromažďují Benešovy reálie. Bezkonkurenčně největším je fond spravovaný Masarykovým ústavem Akademie věd České republiky, v. v. i. V něm jsou uloženy archiválie rozložené do čtyř oddílů. Ty jsou členěny dle chronologického

---

³⁷ Francis H., HERRICK, *Social Reform and Social Revolution*, Social Forces 10 (2), 1931, s. 256.

³⁸ Jakub, RÁKOSNÍK, Jakub (eds.), *Od bouře k bouři: Československo, Evropa a svět mezi světovými válkami (1918-1939)*, Praha 2022, s. 20.

a tematického měřítká. Prvním oddílem je jeho veřejná činnost do roku 1938,³⁹ druhým veřejná činnost během 2. světové války,⁴⁰ třetí od konce světové války do jeho smrti.⁴¹ Posledním oddílem je osobní materiál členěn na tři části: dokumenty, korespondence, fotografie.⁴² Samotný archiv zmiňuje, že fond byl tvořen již za Benešova života a že se navzdory socialistickému režimu dochoval téměř celý.⁴³ Celý fond je soudržný, přehledný, chronologicky zpracovaný. Zdigitalizována je nicméně pouze fotografická část.

Další fondy seskupující Benešovy reálie jsou uloženy v Archivu Ministra zahraničních věcí ČR a Archivu Kanceláře prezidenta republiky. Tyto fondy však nebyly pro vznik práce příliš relevantní, jelikož první zmíněný uchovává archiválie z jiné činnosti, než jaká je v práci popisována, druhý pak uchovává matérie vzniklé v jiném období, než jaké je v práci zkoumáno. Benešův materiál je uložen i na dalších místech. Malé fondy jsou uloženy v Archivu Národního muzea a Archivu Sezimova ústí.

Pod záštitou Společnosti Edvarda Beneše vznikla publikace⁴⁴ pokrývající seskupení jednotlivých Benešových materiálů vzniklých z jeho činnosti. Věra Olivová ve své publikaci hledá základní rysy pro jejich tvorbu a následné přesuny. Při tvorbě práce nevychází autor pouze z pramenného materiálu týkajícího se přímo Beneše. Pro analýzu je zapotřebí bádát i v pramenném materiálu ČSNS. Většina materiálů národních socialistů je uložených v Národním archivu na Chodovci. Jedná se například o programy strany, různé statistiky a další prameny, vzniklé z činnosti strany.

1.3.2 Sekundární literatura

Publikace o ministru zahraničí vznikaly již za Benešova života. V české historiografii zlom nastává během ovládnutí Národní Fronty komunistickou stranou po tzv. únorovém převratu. Ve světě socialistické diktatury, ovládané mocenským monopolem KSČ nebylo

---

³⁹ Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky (dále MÚA AV ČR), fond EB I. Veřejná činnost (1905) 1918–1938 (1947)

⁴⁰ MÚA AV ČR, fond EB II. Veřejná činnost 1945–1948

⁴¹ MÚA AV ČR, fond EB III. Veřejná činnost 1945–1948

⁴² MÚA AV ČR, fond EB IV

⁴³ *Edvard Beneš NAD 5011*, in: Masarykův ústav a archiv AV ČR [online] [2023-13-06]. Dostupné z:

<http://vademecum.mua.cas.cz/vademecum/permalink?xid=b52c6fb1760fd49476dbf5e0c4bf13fa>

⁴⁴ Věra, OLIVOVÁ, *Závěť Edvarda Beneše*, Praha 2008.

pro Beneše místo. Beneš se svým pojetím socialismu a parlamentní demokracie nezapadal do dominantního ideologického narativu KSČ. Období, kdy se Beneš opět v pracích objevuje, nastává v 60. letech, kdy dochází ke kulturnímu a politickému uvolnění. Průkopníky v tomto ohledu jsou Robert Kvaček, Míla Lvová a Alena Gajanová.⁴⁵ V historiografiích zahraniční provenience není Beneš aktivně podroben vědeckému bádání, a to i přesto, že Československý emigrant Radomír Luža v roce 1969 publikuje v americkém odborném periodiku hodnocení knih vzešlých od československých historiků v druhé polovině 60. let.

Rehabilitace odborného zájmu o Edvarda Beneše nastává po roce 1989. Sametová revoluce se stala katalyzátorem opětovného silného zájmu o osobnost někdejšího československého ministra zahraničí. Beneš není jedinou takto „rehabilitovanou“ osobou, v 90. letech vydavatelství Mladá Fronta vydává medailonky o důležitých československých osobách, pro které dříve nebylo místo. Jednu z nich napsal Josef Hanzal.⁴⁶ Další důležitý medailonek, který ukazuje Beneše jako státotvůrce je v dílu Věry Olivové.⁴⁷ Nejedná se o dlouhé kritické syntézy hodnotící komplexně Benešův život. Jde spíše o mikrosondy přibližující druhého československého prezidenta.

Významným symbolickým předělem historiografického zájmu o osobnost Edvarda Beneše je rok 2000. S odstupem času o něm vznikají další práce, syntézy. Pro účel práce zde zmiňme pouze jednu. Jedná se o dílo Jindřicha Dejmka, který v polovině 10. let 21. století vydal dvousvazkový Benešův životopis. Ten lze považovat za nejobsáhlejší ucelenou syntézu pocházející z české historické obce. Dejmek Benešův život člení do dvou hlavních rovin. Dělitelkem těchto dvou rovin je Beneš vykonávající prezidentský úřad. Obě díla jsou systematicky, chronologicky řazena. První svazek popisuje Benešovo dětství a dospívání, Beneše jako

---

⁴⁵ Radomír, LUŽA, *ČSR a Středoevropská Politika Velmocí 1918-1938 [The Czechoslovak Republic and the Central European Policy of the Great Powers 1918-1938]* by Alena Gajanová; *Nad Evropou Zataženo [Overcast over Europe]* by Robert Kvaček; *Minichov a Edvard Beneš [Munich and Eduard Beneš]* by Míla Lvová, *The American Historical Review* 75 (1), 1969, s. 166-168.

⁴⁶ Josef, HANZAL, *Edvard Beneš*, Praha 1994.

⁴⁷ Věra, OLIVOVÁ, *Edvard Beneš 1884-1948*, Praha 1994.

revolucionáře a jeho transformaci do ministra zahraničí.⁴⁸ Druhý je především o vypořádávání se s prezidentským úřadem ve třech zcela jiných konstelacích.⁴⁹

I v mezinárodním prostoru po roce 2000 roste o Edvarda Beneše zájem. Perspektiva zahraniční historiografie je pro tuto práci podstatná. Může poskytnout čtenáři zcela nový pohled, který v českém kulturním prostředí může být opomíjen. Jednou z takových publikací je monografie francouzského historika Antonia Marèse.⁵⁰ Jedná se o dílo, jež vzniklo v prostředí, které Beneše formovalo a udržovalo s ním celoživotní vazby, což je z metodologického hlediska vzhledem k užití kulturní psychoanalýzy cenným vhladem. Druhým významným pramenem, který je pro dílo využit je literatura od českého exulanta, historika Zbyňka Anthonyho, jenž odešel po roce 1948 do exilu.⁵¹ Ten je metodologicky řazen do zahraniční literatury z důvodu, že jeho publikace vyšla v anglosaském prostředí. Benešův životopis vyšel v roce 2000 pod Oxfordskou univerzitou.

Dalšími historiografiemi, kde je Beneš stále aktuální, je polská a maďarská. V polské je hlavním historikem zabývající se Benešem Piotr Maciej Majewski,⁵² v maďarské Ádam Magda.⁵³ Ani jeden z nich nevytvořil rozsáhlou biografickou publikaci, nýbrž zasazují Beneše do dílčích historických událostí. Magda ve svém díle řeší problematiku maďarského etnika v nově vzniklém Československu. Navíc označuje Versaillský systém za nekompetentní a považuje ho za začátek sociální krize.⁵⁴ Výrok zapadá do narativu přítomnosti občanské války v meziválečném období. Co se týče Majewskiho, ten přispívá do bádání národnostních otázek mezi Němci a Čechy z perspektivy polské historiografie.

---

⁴⁸ Jindřich, DEJMEK, *Edvard Beneš: Politická biografie českého demokrata, část první: revolucionář a diplomat (1884-1935)*, Praha 2006.

⁴⁹ Jindřich, DEJMEK, *Edvard Beneš Politická biografie českého demokrata: Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935-1948)*, Praha 2008.

⁵⁰ Antonie, MARES *Edvard Beneš – Drama mezi Hitlerem a Stalinem*, Praha 2016.

⁵¹ Zbyněk, ZEMAN *Edvard Beneš – politický životopis*, Praha 2000.

⁵² Piotr, Maciej, MAJEWSKI *Edvard Beneš i kwestia niemiecka w Czechach*, Varšava 2001

⁵³ Ádám, MAGDA, *Ki volt valójában Edvard Beneš?*, Budapest 2009.

⁵⁴ *Tamtéž*, s. 141–151.

2 Socialismus v myšlenkovém horizontu první poloviny 20. století

Pro účely práce je důležité vysvětlit, jak sám Beneš socialismus vnímá. V předešlé kapitole bylo zmíněno, že Beneš vychází z francouzského prostředí. V této kapitole je vycházeno z Benešových myšlenek, které definoval ve svém díle *Stručný nástin vývoje moderního socialismu*. Autor si uvědomuje, že se jedná o publikaci z roku 1910.⁵⁵ Tedy do období, kdy společenský systém, dle Traversa, funguje na bázi evropských mnohonárodnostních impérií vzniklých po Napoleonských válkách.⁵⁶ Postoje byly formulované v době, kdy etnika nemají přiznané právo na svobodné politické sebeurčení dle 14 bodu Woodrowa Wilsona.

2.1 Idea socialismu v politickém myšlení Edvard Beneše

Dle Beneše slovo socialismus bylo poprvé použito Pierrem Lerouxem v roce 1832. Hlavní snahou socialistů v 19. století je odstranění společenské nerovnosti.⁵⁷ I po 150 letech po prvním použití pojmu byla definice nejasná a neurčitá. Beneš definuje následovně: *„jde za všestrannou rovností tím, že žádá solidaritu lidí a zájmu hospodářských, politických, sociálních, kulturních. Poněvadž však všestranné rovnosti sociální nelze dosáti jiným způsobem, nežli když se změní dnešní forma soukromého vlastnictví a organizace soukromého práva vlastnického, jest tedy socialistou ten, kdo chce změnit právo vlastnické v tom smyslu, aby byla zavedena větší rovnost majetková.“*⁵⁸ Je důležité, že Beneš poukazuje na inspiraci ve francouzském prostředí. Samotný vznik zárodku socialistických otázek Beneš spatřuje ve Francouzské revoluci.⁵⁹ Dle něj od této doby historická kontinuita míří k rovnější společnosti opřené o sociální jistoty na základě autoritářského socialistického státu.

Za účelem dosažení tohoto bodu na teoretické rovině pracuje Beneš s pojmy moderního individualismus a morálky. Do kontextu těchto teoretických pojmů aplikuje vědecké postupy jak z filozofie, tak i teologie a věd politických. Jejich základy pocházejí dle něj

---

⁵⁵ Edvard, BENEŠ *Moderní socialismus*, Praha 1910, s. 7.

⁵⁶ Enzo, TRAVERSO, *Fire and Blood: The European Civil War, 1914-1945*, London 2017, s. 30.

⁵⁷ Edvard, BENEŠ *Moderní socialismus*, Praha 1910, s. 7.

⁵⁸ *Tamtéž*, s. 8.

⁵⁹ *Tamtéž*.

z myšlenek osvícenství.⁶⁰ Co je důležité, Beneš nepracuje s kulturním kapitálem, jde mu pouze o rovnost majetkové. Nikoliv aby rovnost byla dosažena pomocí emočního a kulturního kapitálu individua. Například v době vydání publikace se teprve zavádělo všeobecné volební právo pro muže,⁶¹ ženy ho neměly vůbec. Beneš ve své práci nežadá o všeobecné volební právo. K tomu se ani nezaobírá školstvím, pomocí kterého by šlo dosáhnout rovnější společnosti.

Pro intelektuální pojetí Benešova světonázoru je důležité opětovné vracení se k francouzské revoluci, jakožto zakládající události dějin matce socialismu. Navíc ji vyzdvihuje na piedestal oproti ostatním revolucím 18. století. Dějinnou změnu popisuje slovy: „*až dochází k anglické, americké a konečně francouzské revoluci.*“⁶² V celém jeho socialistickém pojetí hraje klíčovou roli marxistické pojetí socialismu, respektive negativní vymezení vůči němu. Beneš tvrdí, že na základě marxismu mohl vzniknout ultrademokratismus, dle něj tedy antidemokratismus.⁶³ Vymezení vůči marxismu vychází z francouzského prostředí. Společně s patriotismem je vymezení vůči marxismu důležité při vstupu Edvarda Beneše do politické strany.

2.1.1 Dosáhnutí socialistické společnosti

Beneš si klade otázku, jak v socialismu udržet rovnost. Uvědomuje si, že socialismus vycházel z kapitalistického systému 19. století. I přes vývojovou tendenci považuje socialismus za zcela jinou větev – za něco, co vzešlo z kapitalismu, ale jedná se o kompletně jiný systém. Stále je přítomna pluralita ve společnosti, především privilegované vrstvy se snaží dosáhnout materiálního zisku za pomoci volné, neregulované soutěže. Určuje, že dokud: „*vládní zásada o volné soutěži, bude hned druhý den po rozdělení statků v rovné díly rovnost ta porušena. Je tedy třeba odstranit tu volnou soutěž, tím spíše, že se s ní odstraní i ten demoralisující třídní boj společenský.*“⁶⁴ Aby socialismus byl v praxi uplatnitelný, je nutné odstranit tyto bariéry pomocí státem řízené regulace. Beneš doufá, že v socialistickém systému by došlo k eliminaci sociálních bariér na základě regulujícího státu. Omezil

---

⁶⁰ Edvard, BENEŠ, *Moderní socialismus*, Praha 1910.

⁶¹ Otto, URBAN *Česká společnost 1848–1919*, Praha 1982, s. 450–451.

⁶² Edvard, BENEŠ, *Smysl československé revoluce*, Praha 1924, s. 10.

⁶³ Edvard, BENEŠ, *Nesnáze demokracie*, Praha 1990., s. 29.

⁶⁴ Edvard, BENEŠ *Moderní socialismus*, Praha 1910, s. 191.

by se tím jednostranný individualismus. V takovém systému by společnost nabyla většího emočního kapitálu.

K regulaci volné soutěže slouží podle Edvarda Beneše státní zásah. Pouze zákony dopomůžou vykořisťovaným třídám dostat se z marnotratných životních bojů. Beneš dále nepracuje s nutností odstranění determinujících prvků, které rozevírají pomyslné společenské nůžky. Nezaměřuje se na kulturní rozvoj, ani možnosti všeobecného vzdělání. Teoretická rovina Benešovy perspektivy počítá čistě s autoritativní regulující rolí státu, nikoliv proaktivní snahy jedinců. Podle něj socialismus může být vybudován pouze tehdy, pokud bude existovat funkční státní aparát, který jasně definuje majetkové zákony. Na tomto systému lze tedy budovat společnost, založenou na fundamentu „bratrství“.

2.1.2 Benešova optika socialismu na začátku 30. let

Dozajista Benešovo vnímání socialismu bylo ovlivněno Masarykovým výkladem původu a smyslu první světové války. V ní uvádí, jak válka byla možností pro vyvrcholení středu mezi demokracií a teokracií,⁶⁵ tedy střetem se starými, monarchistickými a autoritářskými strukturami.

Státy v nově utvořeném společenském řádu Evropy podle Beneše silně implementovaly sociální politiku. Ve svém spisu *10 let nových států uvádí*, jak veškeré státy střední Evropy dosáhly větší rovnosti právě na základě agrárních reforem. Odkazuje na to, že reformy dopomohly k lepší agrikulturní produkci a lepší zaměstnanosti.⁶⁶ Agrární produkce byla pro Československo klíčovým prvkem v ekonomice, agrární krize se začala projevovat již na konci roku 1929.⁶⁷ Beneš mohl klást důraz taktéž na agrární reformu v kontextu jeho sociálního původu. Dle kulturní psychoanalýzy Beneš je dozajista venkovským rolnickým prostředím formován. Stát se zásahem do fungování agrární produkce snažil o zvětšení produktivity a vybudování lepších základů pro sociální stát v době začátku hospodářské krize.

Dle sociálního a státního uspořádání po roce 1918 zajišťuje Československo mnohem větší jistoty než za doby Rakouska – Uherska. Beneš umožnění vzniku národnostních států

---

⁶⁵ Tomáš Garrigue, MASARYK, *Světová revoluce*, Praha 1930.

⁶⁶ Edvard, BENEŠ *Central Europe after Ten Years*, *The Slavonic and East European Review* 7 (20), 1929, s. 254.

⁶⁷ Antonín, KLIMEK – Petr, HOFMAN, *Velké djiny zemí koruny české. Sv. 14, 1929-1938*, Praha 2002, s. 9.

spatřuje jako jeden ze spravedlivých sociálních prvků. Základ sebeurčení je určitou zárukou sociální spravedlnosti států.⁶⁸ Nespatřuje, nebo minimálně se nezmiňuje, o problémech minorit v Československu, které v té době existovaly, tedy ve 20. letech problém s polskou a maďarskou otázkou, ve 30. letech pak s Němci. Pro kontext je důležité doplnit, že Beneš souzní s národním socialismem, tedy vytvořením rovného státu, kde Češi již nebudou utlačováni. A to i přesto, že na myšlenku československého národa vznikl národnostní stát, který upírá německé minoritě možnost národnostní sebeurčení naplnit.⁶⁹ Zde se projevuje specifický Benešův nacionalismus. Tvrdí, že celé obrození čerpá z humanitní filozofie francouzské revoluce.⁷⁰ Jeho patriotické pojetí spravedlnosti vrcholí tím, že jsme my, jakožto Češi, potažmo Čechoslováci utvořili vlastní stát, kde rozhodujeme o dění bez přihlídnutí na otázky minorit.

Je zřejmá důležitost francouzského prostředí při formulaci Benešových pohledů na otázku socialismu. Dominantní ideovou základnou pro něj bylo osvícenství a následná Francouzská revoluce. Na základě toho si vytvořil ideu o silné roli osvíceného státu, který reguluje liberální společenský řád. Stát tím koná pro větší emoční kapitál v rámci individuí ve společnosti.

2.2 Socialismus ve filozofickém kontextu

Na konci 19. století ve svém díle Werner Sombart zmiňuje, že socialistické myšlenky jsou utopické. V každé společnosti bude část, které vyhovuje *status quo*. Spatřuje, že část jedinců je bez sociálního kapitálu uplatnitelného v socialistickém státním pojetí. Tvrdí, že se tato část nebude chtít aktivně podílet na rovnějším světě.⁷¹ A to i přesto, že se mnohdy jedná o utlačovanější společenskou vrstvu. Taktéž dodává, že socialismus vzniknul z ducha sociálních politiků formovaných městem,⁷² tedy buržoazií zastávající větší rovnost ve společnosti, především pak z privilegované městské vrstvy.

---

⁶⁸ Edvard, BENEŠ *Central Europe after Ten Years*, *The Slavonic and East European Review* 7 (20), 1929, s. 256.

⁶⁹ Nick, SHEPLEY *The Paris Peace Conference 1919: a Student's Guide*, Luton 2015, s. 29.

⁷⁰ Edvard, BENEŠ, *Smysl československé revoluce*, Praha 1923, s. 16.

⁷¹ Werner, SOMBART *Socialismus a sociální hnutí v 19. století*, Praha 1898, s. 28.

⁷² *Tamtéž*, s. 30.

Liberální systém vzešlý z imperialistického kapitalistického systému 19. století na mapě Evropy po první světové válce je na místě. Otázka socialismu se v jejím průběhu proměnila. Plně koreluje s hlavní tezí bakalářské práce, kdy po první světové válce dochází ke vzniku zcela nového občanského řádu. Pojetí socialismu se oproti jeho původnímu pojetí v monarchistických dynastiích v nově vzniklých demokratických státech mění. A. Menger v roce 1920 zmiňuje, že *socialismus neuskutečnil se revolucemi, nýbrž po velkých válečných prohrách*.⁷³ Myšlenka implementování socialistického systému prostřednictvím silné a autoritativní státní moci odpovídá Benešovu tvrzení. Ten tvrdí, že socialismus vznikl během Velké francouzské revoluce. Optikou royalistů se jedná o pohromu monarchistického systému. Na to navazuje otázka, zda je socialistický režim zcela novým společenským řádem. V roce 1975 vydal Charles Maier dílo *Recasting bourgeois Europe*.⁷⁴ Definuje pojem tichá revoluce, levice se snaží o postupnou transformaci ekonomického a sociálního statusu.⁷⁵ Příklad této revoluce je fenoménem postupné přeměny a zbavení se aristokratické a buržoazní posloupnosti. Celá přeměna je postupná.

Po první světové válce jsou znatelné limity socialismu v novém evropském pojetí. Většina socialistických myšlenek byla provedena pouze na teoretické rovině. Fiedler zmiňuje, jak není možné „ze dne na den“ vytvořit společnost pomocí radikálních přeměn denních pořádků,⁷⁶ myšleno státem vydanými zákony. Pokud skutečně socialismus vychází z individuální odpovědnosti, tak k fungování socialismu je nutné, aby každý jedinec naplňoval určité hodnoty. Především, že bude naplňovat národohospodářské nároky souznící s ideovým základem právního státu, tedy nikoliv represivními prvky, jež část společnosti v socialistických zákonech může spatřovat.

Tato kapitola sloužila ke vhledu, jak byl socialismus interpretován na teoretické rovině. Další část práce se již bude zabývat skutečným využitím v praxi. Pro to je použita činnost národních socialistů a Edvarda Beneše ve 20. letech 20. století.

---

⁷³ František FIEDLER *Socialism před válkou a po válce*, Praha 1920, s. 102.

⁷⁴ *Reorganizace buržoazní Evropy*

⁷⁵ Charles, MAIER, *Recasting bourgeois Europe*, Princeton 1975, s. 43.

⁷⁶ František, FIEDLER, *Socialism před válkou a po válce*, Praha 1920, s. 103.

3 Vývoj ČSNS po vzniku Československa

Cílem kapitoly je předat základní vhled do fungování strany v období po vzniku Republiky československé. Ve 20. letech se národní socialisté ukotvují v prvorepublikové politice. Pro ideové vymezení strany jsou zařazeny politické programy národních socialistů ve 20. letech. Během tohoto desetiletí do strany vstupuje i Edvard Beneš.

3.1 Ideový proud na začátku 20. let 20. století

Celoevropská společenská změna přichází s první světovou válkou. Po roce 1918, v „nové Evropě“ přechází vojenský konflikt do konfliktu politického a hospodářského. V Československu například nostrifikační zákon jasně definuje novou ekonomickou politiku, na níž funguje celní systém.⁷⁷ V politické rovině dochází k radikalizaci pravicových i levicových sil. Za pravicovou radikalizaci lze považovat Mussoliniho převrat v roce 1922, za levicovou bolševický převrat v Rusku vzešlý z občanské války.

Nejenom geopolitická situace Evropy mezi světovými válkami se nachází v rozkolu. Ten nastává i v samotných vnitropolitických systémech a jejich stranách. Odštěpení radikálního křídla v sociální demokracii v roce 1921 lze považovat za nejdůležitější štěpení strany, radikálnější křídlo vytvořilo Komunistickou stranu Československa.⁷⁸ Ke štěpení dochází i v ČSNS, a to v rámci příchodů nových ideových proudů.

Česká strana národní socialistická vzniká v roce 1897.⁷⁹ Vznik národních socialistů se zakládá na štěpení dosavadní české politické scény a spadá do období vzniku nových politických hnutí a proudů, z nichž některé se pokoušejí spojit progresivistické a nacionalistické

---

⁷⁷ *Národní shromáždění československé, Stenoprotokoly, 70, schůze, 10. září 1919*, in: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky [online]. [cit 2023-20-06]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/ek-nih/1918ns/ps/stenprot/070schuz/s070005.htm>.

⁷⁸ Jacques, RUPNIK, *Dějiny komunistické strany Československa*, Praha 2003, s. 42.

⁷⁹ *Naše historie*, in: Česká strana národně sociální [online]. [cit 2023-20-06] Dostupné z: <http://www.csns.cz/o-nas/historie#wrapper>

tendence.⁸⁰ Tyto strany zastávají levicové tendence, ale chtějí se distancovat od marxistického pojetí.⁸¹ Národní socialisté se pohybují na levicové části politického spektra.

To samé platí i u československých národních socialistů. V monarchii a následně RČS jsou subjektem, jenž vzniknul z nacionálního přesvědčení. Silně se vymezuje proti marxistickému a internacionálně zaměřenému socialismu a z něj vycházejícím politickým subjektům sociální demokracie a komunistů. Postoj je zaujímán po celou dobu existence strany. V roce 1930 Klofáč zmiňuje, že: „*národní socialisté nechtějí býtí nějakým gramofonem pro obehraný marxismus.*“⁸² Společně s Václavem Klofáčem, jakožto předsedou strany, jsou důležitými členy Jiří Stříbrný a Emil Franke. Národní socialisté jsou stranou, kde bylo zastoupeno nejvíce žen v politických stranách první republiky. Nejvýznamnějšími z nich jsou Fráňa Zeminová a Františka Plamínková.

Určitá změna v programu strany nastává v roce 1918. Program strany byl definován na VIII. valném sjezdu strany⁸³ Beneš vstupuje do strany před sjezdem v roce 1924, kde se strana usnese na novém programu. Vstup Beneše a aktualizace programu stranou jsou dva nejdůležitější aspekty fungování strany ve 20. letech. Strana během nich prochází mnoha proměnami, například změnou samotného jména. Z původního názvu České strany národně sociální se mění na začátku roku 1919 na Československou stranu socialistickou.⁸⁴ Podoba, kterou je strana známá do dnešních dnů přichází s novým názvem v roce 1926. Na návrh V. Klofáče byl název strany změněn do podoby Československá strana národně-socialistická.

Změna jména z české na československou spojuje dva fenomény. Fenomén vypořádání se strany s československou státní identitou a vnímáním aplikované sociologie v politice Edvardem Benešem. Oba fenomény spojuje bod čechoslovakismu, konceptu, který uměle vytvořil ideu československého národa pro potřebu Republiky československé. Strana je nucena na události reagovat aktualizací názvu. Při vzniku republiky hráli klíčovou roli primárně

---

⁸⁰ Např. *Státoprávní pokroková strana*

⁸¹ Asaf, KEDAR, *National Socialism before Nazism: Friedrich Naumann and Theodor Fritsch, 1890–1914*. University of California 2010, Disertační práce, Berkeley, s. 14.

⁸² *Venkov* 25 (138), 13. 6. 1930.

⁸³ Josef, HARNA, *Politické programy národního socialismu 1897-1948*, Praha 1998, s. 70.

⁸⁴ Národní archiv (dále NA), fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, k. 65

Češi. Nicméně aby předešli problémům národnostních minorit po první světové válce, byl utvořen umělý konstrukt čechoslovakismu.

3.2 Program strany od roku 1918

VIII. sjezd probíhal od 30. března do 1. dubna 1918. Strana na něm vydala prohlášení definující cíle českého socialismu. Sjezd proběhl ještě během první světové války. Český národ byl v té době součástí mnohonárodnostní monarchie. Proto nacionální strana reaguje na válku a zastává narativ snahy o vznik samostatného českého státu. Na přelomu 30. let zpětně tuto dobu označuje jako boj proti Rakousku – Uhersku.⁸⁵ Monarchie byla úhlavním nepřítelem, nacionální cítění národních socialistů se snažilo dostat se z jejího područí. Od té doby tvořilo českou politiku.

Cíle strany jsou definovány do čtyř bodů. První bod stanovuje cíle národně-politické, druhý státně-ústavní, třetí hospodářské a sociální a čtvrtý kulturní v užším slova smyslu.⁸⁶ Všechny body obsahují společný element, tím jest český národ a rovnost. Státotvorná snaha ČSNS je velice zřejmá. Navazuje na tradici českého národa a prohlašuje, že „*česká společnost ucelená staletým vědomím své národní individuality.*“⁸⁷ Národní individualita českého národa je spatřována v jeho dlouholeté politice. Pro potřebu vzniku českého národa se vytvořil koncept tisícileté existence české politiky, jež dával nárok vzniku samostatného státu.

ČSNS prohlašuje, že pomocí svého programu spějí k národnímu státu, který bude sdružovat Čechy. Ti budou navazovat na husitskou tradici a v novém útvaru vznikne společnost s národní individualitou.⁸⁸ Ta přetvoří kapitalistické pojetí národa na socialistický. Každý člen společnosti bude mít možnosti dosáhnout sociální funkce, které chce. V programu je pamatováno i na právo žen, jedním z hlavních cílů strany je utvořit prostředí, kde ženy budou mít moc rozhodovat o svém životě a budou mít stejná práva jako muži. Zde nutno podotknout, že jde o důležitou poznámku. V roce, kdy program vznikl ženy neměly volební právo. Zároveň strana požaduje, aby k utvoření nového státu byl použit pouze jeden

---

⁸⁵ NA, fond Organizační pokyny z ústředí, karton 50.

⁸⁶ Josef, HARNA, *Politické programy národního socialismu 1897-1948*, Praha 1998, s. 71.

⁸⁷ *Tamtéž*, s. 71.

⁸⁸ *Tamtéž*, s. 72.

socialistický element a vymezují se od československé sociální demokracie a komunistické strany. Nevěří, že by více socialistických prvků ve státě dalo možnost vzniku doopravdy socialistické společnosti.⁸⁹ Zde lze spatřovat značný patriotismus a skepsi z internacionalismu.

Nikde v programu není definováno, jak má nový stát vypadat. Dodávají pouze, že se bude jednat o prostor, kde zákony nastaví mantinely pro fungování socialistického zřízení. Nový stát považují za prostor, kde: „*Svrchovanost lidu jest právním pramenem státního panství a je vyjádřena vůlí většiny úplného sboru všech státních občanů i občanek bez rozdílu stavovských a třídních.*“⁹⁰ Tím tedy jest stát s demokratickými prvky, kdy pomocí státní regulace bude dán prostor pro větší společenskou rovnost.

Na tomto sjezdu bylo jasně ukotveno nacionální přesvědčení na české politické mapě. Jednalo se o levicový element, kterému byla blízká otázka rovnosti ve společnosti. Patriotismus a vymezení se proti marxismu hraje důležitou roli při vstupu Edvarda Beneše do strany.

3.3 Vstup Edvarda Beneše do strany

Edvard Beneš vstupuje do strany před X. sjezdem. Ku příkladu jeho bratr J. Beneš byl členem sociální demokracie. Ta v tu dobu byla silnější stranou než zmíněná ČSNS. Od začátku nebylo zřejmé, zda si Beneš vybere národní socialisty. Dříve Beneš politicky působil v Masarykově pokrokové straně. Tam se snažil zastupovat stabilizační prvek uvnitř strany. Chtěl být mostem mezi „mladými“ a „starými“ straníky.⁹¹ Po vzniku Československa neměl politickou příslušnost. Není zřejmé, kdy se tomu přesně stalo. Ve své publikaci Antonie Marès zmiňuje, že Beneš i přes částečné pohrdání politickými stranami vstoupil do strany v roce 1923.⁹² Oproti němu František Klátíl udává, že se tomu stalo až v roce 1924.⁹³ Datace není důležitá, důležitý je fakt, že Beneš do strany vstupuje jako etablovaný ministr zahraničí.

---

⁸⁹ Josef, HARNA, *Politické programy národního socialismu 1897-1948*, s. 71.

⁹⁰ *Tamtéž*, s. 72.

⁹¹ Jindřich, DEJMEK, *Edvard Beneš: Politická biografie českého demokrate, část první: revolucionář a diplomat (1884-1935)*, Praha 2006, s. 91.

⁹² Antonie, MARES, *Edvard Beneš – Drama mezi Hitlerem a Stalinem*, Praha 2016, s. 156.

⁹³ František, KLÁTIL, *Republika nad stranami*, Praha 1992, s. 146.

Absence pramenného materiálu dává prostor pro vznik hypotéz ohledně Benešova vstupu. Velkou motivací byla blízkost programu strany s Benešovým pohledem na svět. Nacionální pojetí levicové politiky a vymezení se vůči marxistickým ideálům v československé politice zastupovala pouze ČSNS. Navíc Benešovi předseda strany Václav Klobučník nabízí stranickou příslušnost.⁹⁴ Z hlediska kulturní psychoanalýzy je důležité ovlivnění francouzským prostředím. Francouzský socialismus vzešlý z Francouzské revoluce byl velmi patriotický, což souzní se světonázorem Beneše.

Beneš se v té době kriticky staví k marxismu, udává, že neexistují dvě třídy, které provádí třídní boj. Uvědomuje si pluralitu sociálních skupin a udává, že celé marxistické pojetí světa je v krizi.⁹⁵ Na levicovém politickém spektru patriotický a socialismus vzešlý čistě z nacionální činnosti jsou národní socialisté. Na základě aplikované politiky a pragmatického přístupu byli právě oni Benešovi nejbližší.

Další premisou podporující Benešův výběr mohla být příklonnost strany k sokolské obci. Strana podporovala sokolskou a legionářskou obec.⁹⁶ V období první republiky bylo sokolství spjato s politikou. Beneš byl Sokolem a v organizaci spatřoval platformu pro zákulisní politické hry. To mohlo být jednou z dalších motivací, proč se připojit ke straně.⁹⁷ Zapadá to do narativu snahy Beneše být politikem s kapitálem využívající jej i mimo zákonodárné instituce. Další motivací byla příklonnost strany k prezidentovi. Národní socialisté byli součástí skupiny hrad. Inklinace byla zřejmá již od vzniku Československa, ve vládě Beneš byl ministrem bez politické příslušnosti. Marès zmiňuje, že Beneš s ČSNS spolupracuje již před vstupem.⁹⁸ Vstup do strany byl strategický, Beneš zvýšil svůj politický kapitál.

Benešův vstup na politické sféře vyvolal ostré reakce. O největší se postaral Karel Kramář, ve svých osobních vzpomínkách se vyjadřuje ke vstupu kriticky způsobem, že *do strany nevedlo přesvědčení, nýbrž rozhodnutí nebo svolení stran jiných.*⁹⁹ Prohlášení

---

⁹⁴ František, KLÁTIL *Republika nad stranami*, Praha 1992, s. 146.

⁹⁵ Jakub, MAREK, *Philosopher on the Throne. Edvard Beneš and the Philosophical Foundations of Practical Activity*, Filosofický časopis 187 (1), 2021, s. 190.

⁹⁶ Petr, ČORNEJ – Jiří, POKORNÝ, *Dějiny českých zemí do roku 2000 ve zkratce*, Praha 2000, s. 48.

⁹⁷ Dagmar, HÁJKOVÁ – Pavel, HORÁK (eds.), *Republika československá: 1918–1939*, Praha 2018, s. 358.

⁹⁸ Antonie, MARES, *Edvard Beneš – Drama mezi Hitlerem a Stalinem*, Praha 2016, s. 137.

⁹⁹ Karel, KRAMÁŘ, *Kramářův soud nad Benešem*, Praha 1938, s. 139.

plně souzní s Marèsovým konstatováním, že vstup Beneše do strany byl kalkul. Samotná citace pochází z Kramářovy knihy *Kramářův soud nad Benešem*.

Je zřejmé proč Beneš vstoupil do strany. Pragmatické pojetí aplikované politiky a spřízněnost strany s Masarykem mu dodaly potřebný sociální kapitál v prvorepublikové politice.

3.4 Program strany od roku 1924

První velký zlom ve fungování strany nastává v programu X. valného sjezdu. Postupně jsou referáty zahrnuty aplikací do nových, aktuálních pojetí programu.¹⁰⁰ Program po vstupu ministra zahraničí se více profiluje i na mezinárodní politiku. Beneš má během sjezdu referát právě na toto téma. Hlavním bodem je otázka uznání sovětského Ruska. Přednáší argumenty, proč je dobré utvořit na mezinárodní rovině slovanskou politiku. Slovanskou politikou nemyslí rusofilní, ale slovanskou, založenou na principech kulturní výměny.¹⁰¹ Optikou habitu Beneš svůj sociální kapitál ve straně přeměnil na tvorbu zahraniční politiky. Po celou dobu sjezdu zastává funkci diplomata předávajícího straně své názory na mezinárodní situaci.

Dále Beneš ve svém příspěvku prezentuje politickou činnost ve Společnosti národů. Shrnuje hlavní události, jež proběhly na mezinárodním poli od konce 1. sv. do roku 1924. Uvádí zde, jakých jednání se vláda zúčastnila a jaké postoje zastupuje. Dodává, že zahraniční politika Československa je plně v souznění s ideály ČSNS.¹⁰² Těmi ideály, jenž Beneš do strany z pozice ministra zahraničí přinesl.

Pro účel práce je zmíněn pouze Benešův příspěvek na sjezdu. Jedná se o dobu, jež není zkoumaným obdobím práce. Ten je proto uveden z důvodu sledování kontinuity Benešova chování ve straně a podílení se na její činnosti. V další kapitole se již autor zabývá rokem 1929, mezníkem definujícím bakalářskou práci.

---

¹⁰⁰ Josef, HARNA, *Politické programy národního socialismu 1897-1948*, Praha 1998, s. 88.

¹⁰¹ *Tamtéž*, s. 85.

¹⁰² *Tamtéž*, s. 83.

4 Parlamentní volby 1929 a hospodářská krize

Tato kapitola se zabývá událostmi v roce 1929. V tomto roce proběhly volby do Národního shromáždění a došlo k počátku hospodářské krize. Během posledních dnů před volbami došlo ke krachu na newyorské burze. Cílem je určit, jak se jednotlivé historické události ovlivnily a jak se v nich projevovali doboví aktéři. V celém kontextu práce dochází k vyvrcholení sociální občanské války. Ta se personifikovala do všudypřítomného ekonomického krachu.

4.1 Volby do národního shromáždění v roce 1929

Konec 20. let byl obdobím, kdy končila hospodářská konjunktura. Očekával se ekonomický pokles, ale možnost velké hospodářské krize nebyla na místě. Předseda strany Václav Klofáč zmiňuje v červenci roku 1929, že nás čeká doba, kdy se budeme muset uskromnit, protože, *stojíme před přelomem hospodářské konjunktury*.¹⁰³ Dále dodává, že důvodem konce konjunktury je špatný hospodářský plán. Uvádí, že od roku 1924 v Československém hospodářství nebyly udělány změny. Klofáč poukazuje na špatné jednání předešlé vlády, prohlášení je součástí kampaně před volbami do Národního shromáždění. Vymezení se proti předešlé vládě je pro národní socialisty v kampani klíčové. Během zmiňovaného volebního období do vlády v roce 1926 vstoupily německé strany a zároveň se jednalo o vládu bez socialistů.¹⁰⁴ Dle národních socialistů šlo o nekompetentnost, kterou by ČSNS nedopustila. Projev je následně šířen pomocí Večerního Slova.

Klofáčovo vystoupení plně kopíruje předvolební narativ strany. Ta pomocí stranického tisku poukazuje na další důvody, proč předešlá vláda byla nekompetentní. Ukazuje na hospodářské nedostatky. Srovnává ceny komodit v Československu a v zahraničí. Například v článku *Drahota v Československu* se jedná o komparaci cen metrického centu pšeničné mouky, hovězího masa, másla, cukru a kávy. Tvrzení obhajují pouze tehdy, pokud to zapadá do narativu, že u nás je nejdraž. *U nás nejdražší mouka, máslo, káva. - Ani ve Spojených*

---

¹⁰³ Národní Archiv, fond Organizace strany – statistiky 1920–1936, k. 42

¹⁰⁴ Antonín, KLIMEK – Petr, HOFMAN, *Velké djiny zemí koruny české. Sv. 14, 1929-1938*, Praha 2002, s. 9.

*státech není cukr tak drahý, jako v Československu.*¹⁰⁵ Porovnávání cen nastává selektivně, například u Spojených států vyberou pouze mouku, máslo a kávu. Zbytek zmiňovaných věcí strana neporovnává. Svým tvrzením dodávají značnou dikci pro utvoření dojmu, že v jiných zemích je levněji.

Krach na newyorské burze, též černý čtvrtek, proběhl 24. října 1929.¹⁰⁶ První zmínky o krizi strana reflektuje dva dny poté, 26. října. Je to den před parlamentními volbami. Krach byl pozvolný, nejvíce znatelný den krize je až po volbách, 29. října, též označovaného jako černé úterý.¹⁰⁷ Zmíněné období Karen Blumenthal pojmenoval jako *six days in october*.¹⁰⁸ Volby do Národního shromáždění nebyly krachem na burze nikterak ovlivněny.

Národní socialisté se vymezují proti tomu, že by nás nyní ohrožovala hospodářská krize, den před volbami strana nemohla připustit, aby ve společnosti vyvolala paniku. Vydala článek *Bursovní krach v New Yorku*, pracující s konceptem potenciální krize. Tvrzení shrnula do souvětí *Není sice zatím žádných obav z krize*.¹⁰⁹ Krize v Československu kulminovala až o několik let později. Za rok kulminace lze považovat rok 1933, kdy ve státě bylo 1 300 000 nezaměstnaných,¹¹⁰ oproti roku 1929 je to několikanásobně vyšší číslo.

Volby proběhly 27. září 1929. ČSNS ve volbách získala 10,39 %, ¹¹¹ čímž se stala třetím nejsilnějším politickým subjektem v Československu. Na první povolební schůzi si strana určila devět podmínek, za kterých je ochotna vstoupit do vlády. Jednalo se o tyto návrhy: 1. Zavedení 13. služného, 2. Novelisace platových zákonů, 3. vybavení státních zaměstnanců z dluhů, 4. zrušení zákona restriktivního, 5. zrovnoprávnění staropensistů, 6. jmenování kanc. Oficiantů po 10leté službě pragm. Úředníky, 7. započtení voj. Služby do pense postupu a pořadí, 8. několik návrhů na úpravu poměrů různých kategorií, okr. Cestářů, dílvedoucích tab. Továren atd., 9. celou řadu návrhů na přeřazení míst do vyšší skupiny činovního.¹¹² Ve vládě

---

¹⁰⁵ *České slovo* 21 (249), 24. 10. 1929.

¹⁰⁶ Karen, BLUMENTHAL, *Six Days in October*, New York 2002, s. 11.

¹⁰⁷ *Tamtéž*, s. 113.

¹⁰⁸ Šest dní v říjnu

¹⁰⁹ *České slovo* 21 (251), 26. 10. 1929.

¹¹⁰ Věra, OLIVOVÁ, *Dějiny První republiky*, Praha 2012, s. 164.

¹¹¹ Zdeněk, KÁRNÍK, *České země v éře první republiky: Československo a České země v krizi a ohrožení (1930-1935)*, Praha 2002, s. 503.

¹¹² NA, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, k. 65.

body zastupovaly dvě osoby, dr. Franke a dr. Beneš. Národní socialisté byli druhým nejsilnějším levicovým subjektem vzešlým z voleb. Silnější byli jen sociální demokraté.

4.2 Reakce na hospodářskou krizi

Přítomnost hospodářské krize zapříčiněné krachem newyorské burzy je zřejmá v Československu od roku 1930. Dopady zpočátku nejsou tak devastující, ale politické subjekty začínají tvořit plány, jak na ni mohou reagovat. ČSNS ve svých programových textech uvádí, že byli prvními, kdo proti ní aktivně bojovali.¹¹³

Národní socialisté tvoří v memorandu východiska jak z krize. Jedná se o body, jež přednesli vládě. Uvědomují si, že krize bude dlouhodobá. Dle jejich slov se snažili *najít správnou diagnosu hospodářské nemoci a podle ní určit také terapii, způsob, aneb prostředky k léčení.*¹¹⁴ Vzniklé memorandum je vládě předloženo 6. června 1930. Body byly předány premiéru Františku Udržalovi. ČSNS v nich figuruje se šestiletým, tj. legislativním obdobím vlády z roku 1929.

Proti memorandu se ostře vymezuje 14. 6. 1930 v Rudém právu komunistická strana. Krizi považuje za problém kapitalistického světa, vzniklý z *sociálfašistické vlády*. Svět dle komunistů fungoval na základě Gentského systému. V něm viděli hlavní problém krize. Vnesli otázku, proč národní socialisté chtějí¹¹⁵ aktualizovat nefunkční systém. U každého bodu, jež národní socialisté přednesli udali důvod, proč ho nelze uskutečnit. Všechny snahy o revizi vládního programu považovali za kapitalistické a reformistické utopie

Program požaduje znatelný zásah státu do hospodářské soutěže v Československu. V prvním bodě ČSNS definuje cestu, jak krizi zpomalit. Požadovali vypsání státních zakázek na: *úpravu silnic, doplnění železniční sítě, regulace řek a potoků, staveb úředních a soudních budov, škol, nemocnic, provádění asanace, staveb údolních přehrad m využití vodních sil, hydroelektráren, odvodnění a zavodnění půdy, splavení řek, elektrisace atd.*¹¹⁶ Všechny aspekty nazývají investičním programem. Pomocí státních zakázek by vznikala potřebná

---

¹¹³ NA, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, k. 65.

¹¹⁴ *Tamtéž.*

¹¹⁵ *Rudé právo* 11 (138), 14. 6. 1930.

¹¹⁶ *Tamtéž.*

infrastruktura pro efektivnější fungování státu. Potlačení krize pomocí státního zásahu nebylo v té době neobvyklé. Postup označuje Věra Olivová, jako snahu každé země o zabezpečení jejího trhu.¹¹⁷ Postupně propojovaný hospodářský trh se rozpadl na dílčí ekonomické subjekty, jež se snažily o udržení své suverenity a na základě cel utvořily mapu hospodářských bojů konkurenceschopnosti.

K tomu, aby mohla situace nastat požadovali národní socialisté zákonnou novelizaci, např. pro *usnadnění stavebního ruchu*,¹¹⁸ dodržování osmihodinné pracovní doby,¹¹⁹ ochrany domácího trhu. K tomu, aby rozsáhlé změny proběhly požadují vytvoření aparátu, který by měl kompetenci zpětné kontroly.¹²⁰ V memorandu přednesli, že o nezaměstnané se stát postará na úrovni Gentského systému. S hospodářskou krizí bylo nutné zachytit systém zavedený ve 20. letech 20. století novelizovat. Novelizace proběhla v červnu roku 1930, kdy bylo rozhodnuto, že stát poskytne nesamostatným větší sociální jistoty, kterých dosáhnou pomocí větší finanční podpory.¹²¹

S bezprecedentním krachem se Československo vypořádávalo do druhé poloviny 30. let. V roce 1935 národní socialisté vydávají dílo *Hospodářská krize zatlačuje nás z ofenzivy do defenzivy*.¹²² Ta je dílčí částí předvolebních bojů při dalších volbách do Národního shromáždění. Strana si tím obhazuje, proč se jí nepovedlo splnit body, které si v roce 1929 předsevzala. Jedná se o adekvátní reakci, s hospodářskou krizí nebylo možné splnit všechny body.

Národní socialisté se na základě svého přesvědčení o socialismu snažili zodpovědět otázku, jak z ekonomické krize. Přítomnost Edvarda Beneše v memorandu nebyla klíčová. Nevystupoval jako primární tvůrce. Benešova činnost probíhala na diplomatické úrovni, která je popsána v další kapitole. Důležité je, že státem regulující socialismus je v souznění s Benešovým pohledem na aplikovanou politiku.

---

¹¹⁷ Věra, OLIVOVÁ, *Dějiny první republiky*, Praha 2012, s. 157.

¹¹⁸ NA, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, k. 65

¹¹⁹ *Tamtéž*.

¹²⁰ *Tamtéž*.

¹²¹ Jakub, RÁKOSNÍK, *Odvrácená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918–1938*. Praha 2008. s. 217–222.

¹²² NA, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, k. 65.

4.3 Benešova činnost na přelomu 20. a 30. let

Edvard Beneš se aktivně na memorandech nepodílel. Na přelomu 20. a 30. let zastupoval Československo na jednáních Společnosti národů. Plnil tím svoji funkci ministra zahraničí. Pro stranu nebylo důležité, aby zasahoval do vnitrostranických záležitostí. Jeho sociální kapitál byl použit během voleb. Nyní měl Beneš možnost z pozice diplomata dál pracovat v prostředí na jež byl zvyklý.

Jeho snahy směřovaly k přípravě na druhou Haagskou konferenci. Ta proběhla na přelomu let 1929 a 1930. Své poznatky prezentoval na konci ledna 1930 senátu a parlamentu.¹²³ Beneš zde nevystupuje jako straník, ale jako ministr zahraničí. Benešovi na konferenci šlo o uklidnění situace ve středoevropském prostoru a zmírnění osvobozující daně pro Československo. Otázka osvobozující daně byla problematickým bodem české zahraniční politiky ve 20. letech.

Daň byla pro část politické reprezentace nepřijatelná. Jiří Stříbrný, Karel Pergler a Rudolf Gajda 13. prosince 1929, před Haagskou konferencí žádají o naléhavou interpelaci. V ní má Beneš zodpovědět na tři otázky ohledně transparentnosti placení dílčích částek. V jedné z nich se odkazují, že Československo jde vstříc hospodářské krizi a nemůže se zatížit žádnými novými dluhy.¹²⁴ Končila hospodářská konjunktura a pomalu se začala přítomnost hospodářské krize projevovat i v Evropě. Edvard Beneš přitom během začátku ekonomické krize našel jeden z aspektů, na kterých se dalo ušetřit. Jedná se o zastupování státu, nikoliv strany. Vnitropolitická situace se nepromítla do potřeb jednání na Haagské konferenci.

I přes prvotní hospodářské dopady Beneš nemusel období roku 1930 trávit v Československu. Zastupoval ho na mezinárodním poli a nadále se stal tlumočnickem mezinárodní situace pro Československo a stranu. Ve straně i přesto získával větší důležitost. Postupně se jeho sociální kapitál zvětšoval, svého vrcholu pak došel na XII. stranickém sjezdu, který bude obsahem další kapitoly.

---

¹²³ Jindřich, DEJMEK, *Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata (I): Část první: Revolucionář a diplomat 1884–1935*. Praha 2006, s. 486.

¹²⁴ Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1929., in: Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky [online]. [2023-13-06]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t0019_00.html

5 Valný sjezd v roce 1931

Cílem kapitoly je analyzovat valný sjezd, na němž vznikl nový stranický program. Věnuje se politickému kontextu a výzvám, kterým čelili národní socialisté v roce 1931. Práce navazuje na memorandum zmíněné v předešlé kapitole. Konfrontace strany a Beneše je analyzována pomocí průniku společných přesvědčení, a toho, jak jeho referát přispěl do nového programu. Stav strany před rokem 1931 byl po dlouhých letech sporů s J. Stříbrným stabilizován. V pramenném materiálu strana označila období mezi lety 1928–1930 jako *Smiřovačky mezi Stříbrným a Benešem*.¹²⁵ Co se týče programu, opět se jednalo o navázání na předešlé programy.

5.1 Programové líčení

Benešův kapitál je tak velký, že jeho postavení ve straně oproti předešlým letům posílilo. Na XI. sjezdu byl poprvé zvolen do ústředního výkonného výboru.¹²⁶ XII. sjezd se konal 4. - 6. dubna v Praze.¹²⁷ Transformace nových vnitropolitických tezí je ve stranickém tisku označována jako „velký program“.¹²⁸ V české historiografii se setkáváme s pojmem „Benešův program“¹²⁹. Benešovi se po prvních letech ve straně podařilo svůj sociální kapitál uplatnit směrem k většímu stranickému vlivu a to přes to, že jeho politická činnost se projevovala na mezinárodním poli ve vykonávání povinností ministra zahraničí.

Předsednictvo se sešlo v Sladkovského síni Obecního domu.¹³⁰ Během prvního dne předseda strany Václav Klofáč přichází s řečí, kde připouští, že poměry ve světě se velmi rychle mění. Avšak zásady strany jsou od roku 1918 neměnné.¹³¹ Pouze se adaptuje na danou situaci, Klofáč upřesňuje, že: *duch strany se nemění a nezmění*.¹³² Stále se jedná o jediné nacionální socialisty v parlamentu. Úvodem programu je prohlášení, že se jedná o

---

¹²⁵ NA, fond Organizace strany – statistiky 1920–1936, k. 42.

¹²⁶ Libor, VYKOUPILO, Jiří Stříbrný. *Portrét politika*, Brno 2003, s. 139.

¹²⁷ Národní Archiv, fond Organizační pokyny z ústředí, k. 50.

¹²⁸ Josef, HARNA, *Politické programy národního socialismu 1897-1948*, Praha 1998, s. 139.

¹²⁹ Libor, VYKOUPILO, Jiří Stříbrný. *Portrét politika*, Brno 2003, s. 139.

¹³⁰ *České slovo* 23 (82) 5. 4. 1931.

¹³¹ *Tamtéž*.

¹³² *Tamtéž*.

*Akční program československé strany národně-sociální.*¹³³ Program se skládá z následujících čtyř částí: prohlášení zásad, Naše strana a stát, Program hospodářský a sociální a program kulturní.¹³⁴

Vývoj strany je zřetelný v první části. Strana v roce 1918 proklamovala, že se jedná o českou stranu, v roce 1931 se hlásí k čechoslovakismu.¹³⁵ Tedy uměle vytvořenému národu, jež použili Masaryk společně s Benešem při snaze o vznik samostatného státu. Na to navazuje pasáž, kdy se strana pozitivně staví k ideji Svazu národů.¹³⁶ Jedná se o organizaci, kde Beneš zastupuje Československo. Je pro něj důležité, aby se strana pozitivně stavěla k činnosti organizace.

V kapitole o státu a straně se vyjadřuje k tomu, jak pracovat s demokracií. Zaměřuje se na dílčí body demokracie, snaží se nastítnit reformy pilířů demokracie, tj. reforma justice, dodržování volebního práva.¹³⁷ Ve státní části řeší politický život, především fungování Národního shromáždění. Jako nejvážnější problém vnitřní politiky strany označují Slovensko a Podkarpatskou Rus.¹³⁸ Strana chce zachovat územní celistvost Československa, ale uvědomuje si limity a pluralitu území. V mezinárodní politice strana proklamuje pacifistický Benešův pohled, v mírových dohodách vidí cestu, na kterých by zahraniční politika měla být postavena. Komplexně jednotlivé prvky pojmenovává jako *Politiku míru a mezinárodního dorozumění*.¹³⁹

V otázkách hospodářských se vymezuje proti liberalismu a marxistickému socialismu. K odstranění krize si dávají za úkol prosadit lepší hospodářskou organizaci vytvořením konceptu *hospodářství sociálního v rámci demokracie hospodářské*.¹⁴⁰ Hospodářský program je rozdělen do 40 bodů, ty navazují na memorandum z roku 1930. V kulturním programu akcentují potřebu státu o lidovou východu.¹⁴¹ Té lze dosáhnout pomocí školství, jež by bylo

---

¹³³ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 129.

¹³⁴ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 130.

¹³⁵ *Tamtéž*.

¹³⁶ *Tamtéž*.

¹³⁷ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 131.

¹³⁸ *Tamtéž*.

¹³⁹ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 132.

¹⁴⁰ *Tamtéž*.

¹⁴¹ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 124.

nezávislé a svobodné. V brožurě vydané později autor textu tento program označuje za zcela nový program. *Tím po 13 letech dostala strana nový program.*¹⁴² Autorem textu byl Karel Slavíček.

Sjezd nebyl pouze čistým ideovým vyjádřením jejich představitelů. Předsednictvo řešilo i správně organizační činnost. Usneslo se, za jakých podmínek strana bude fungovat. Nejedná se pouze o předsednictvo, ale o rozsáhlou škálu víceúrovňového stranického systému. Od ústřední organizace strany, po její celistvost a fungování v krajích. Strana pracuje na čtyřech úrovních: místní, okresní, župní a ústřední.¹⁴³ V těchto činnostech se Beneš aktivně nezapojoval. Beneš nepotřeboval vynakládat svoji energii pro vnitrostranické fungování.

Edvard Beneš se staví za ideovou rovínu. Za organizační body se staví sekretariát. Upravují se poměry, za kterých je možné být ve straně a jaké povinnosti straník má. Organizace je definována pro každou dílčí část strany. Ta má na příslušném místě zastupující organizace a je definováno, jaké mají pravomoci a povinnosti.

5.2 Benešův referát

Beneš se během 20. let transformoval do diplomata, který zastupoval politiku kolektivní bezpečnosti. Pacifismus a socialismus byly pro Beneše ústředními body jeho přesvědčení. Věřil, že se společnost transformuje do podoby, v níž si budou lidé více rovni a nebudou potřebovat válku k řešení problémů. Všechny problémy by se vyřešily diplomatickou cestou. Každý by efektivně naplňoval a využíval kapitál ke spokojenému životu. Bojuje pragmaticky a nekompromisně za postoje Československého státu, a tím nadále i tvoří zahraniční politiku strany.

Na začátku 30. let, i přes radikalizaci společnosti, věřil demokratickému zřízení. V roce 1931 mu vyšla kniha *Demokratická armáda, pacifismus a zahraniční politika.*¹⁴⁴ Evropa se ocitá v rozkolu. I přesto Beneš stále věří pacifistickému řešení. První obavy z radikalizace formuluje v knize *Boj o mír a bezpečnost státu.*¹⁴⁵ V těchto stěžejních letech

---

¹⁴² NA, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, k. 65.

¹⁴³ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918-1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 60.

¹⁴⁴ Edvard, BENEŠ, *Demokratická armáda, pacifismus a zahraniční politika*, Praha 1931.

¹⁴⁵ Edvard, BENEŠ, *Boj o mír a bezpečnost státu*, Praha 1934.

je soukromá publikační činnost Beneše důležitá. Jeho ideje mu vychází separátně a neztotožňuje je se stranou. Zároveň ale myšlenky o kolektivní bezpečnosti a pacifismu projektuje do strany. Beneš tím kopíruje chování ve svém politickém poli. Svůj kapitál a přesvědčení přenáší na zahraniční program strany stejně jako v roce 1924.

Na sjezdu Edvard Beneš přednesl referát založený také v pacifistickém duchu. Nazval jej: *Světový mír – základ nových lidských řádů*.¹⁴⁶ Na začátku řeči proklamuje, že se bude vyjadřovat o vnitrostranických situacích pouze pokud to bude potřeba v kontextu zahraniční politiky. S domácím programem odkazuje na referát dr. Frankeho.¹⁴⁷ Opět se pohybuje v rovině, jež je mu blízká – v mezinárodní politice.

Snaha Beneše hodnotit domácí politiku nastává v otázce sociální. Jeho snahou je tvorba zákonů, jež sociální rovinu společnosti učiní spravedlivější. Již si je vědom, že kultura a škola je jedním z hlavních aspektů rovnosti. „*Chceme dále upevnit svobodu školy a provést její reformu, chceme podporovati plný hospodářský a kulturní rozvoj malých a středních vrstev, chceme prováděti rovnoprávnost žen a v politice zahraniční pokračovat na oné cestě, po které se ubíráme již jedenácté let*.”¹⁴⁸ Řešení školské krize vidí ve vytvoření přístupných svobodných škol. Ty si budou zakládat na striktní odluce od církve.¹⁴⁹ Snahou o odluku nemusí být pouze racionalizace vědeckého poznání, ale i skepse k církvi utvořená během dětství. Základ vzdělání vidí v humanismu, který je zcela odlišný od církevních myšlenek. Zbytek projevu jasně definuje jeho příklonnost k Versaillské Evropě a víře, že pro Republiku československou je spojenectví s Francií základním pilířem zahraniční politiky. Výše zmíněné uvádí z důvodu kulturního propojení světů.

Ohnisko sociální politiky v Československu Beneš spatřuje v národnostní problematice Československa. Ta dosáhla svých limitů a je nyní zapotřebí řešit kulturní otázku na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Explicitně zmiňuje, že Slovensko je na nižší kulturní úrovni než stát český. Éra první republiky je doba české kolonizace Slovenska a Podkarpatské Rusi. V národních vztazích na základě těchto snah vznikají rozepře a Slovenský národ si z tohoto

---

¹⁴⁶ *České slovo* 23 (82) 5. 4. 1931, s. 3.

¹⁴⁷ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 14.

¹⁴⁸ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 16.

¹⁴⁹ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 20.

období odnesl pocit méněcennosti ve společném státě.¹⁵⁰ Zvýšení úrovně slovenské kultury, a tím i zvětšení soudržnosti československého národa lze dosáhnout pouze tehdy, pokud se slovenský národ „odmaďarští“. Živý příklad v odmaďarštění vidí v Tukově aféře.¹⁵¹ Nezapomíná ani na Podkarpatskou Rus, v níž by měla být hlavní snaha pro to, aby Československo zabezpečilo potřebnou infrastrukturu pro tuto část země.

Beneš si je vědom přítomnosti hospodářské krize. Ovšem v referátu s ní dále nepracuje, pokud by zprostředkoval detailní referát o ekonomických dopadech, vystoupil by ze své komfortní zóny zprostředkovatele mezinárodní politiky. I na začátku krize se drží ve svém základním poli jednání, tím jest zahraniční politika a diplomatická činnost. Zmiňuje, že „*Světová krize hospodářská je zjev, se kterým se budeme ještě dlouho potýkati*“.¹⁵² Spatřuje nové problémy v udržitelnosti mírové Evropy. Obává se nově vzniklé německo-rakouské celní unie. I přesto věří v mírovou cestu a odkazuje na to, že cílem zahraniční politiky je *boj o překonání krize hospodářské, a agrární i průmyslový boj o vytvoření nové sjednocené Evropy*.¹⁵³ Uvědomuje si, že evropský systém je neudržitelný. Snaha je o přetvoření Evropy na základě diplomatických smluv a pomocí evropského dialogu.

Benešovy představy kolektivní bezpečnosti jsou z referátu patrné. Stále souzní s jeho vírou pacifistického pojetí světa. Benešova činnost z 20. let o udržení mírové Evropy není vedena pouze ve Společnosti národů. Jako soukromá osoba se o ni snaží i pomocí sjezdů příznivců Panevropské unie. Její představitelé se snažili o vytvoření liberální Evropy po vzoru Spojených států, Evropa by byla podle nich označena jako Spojené státy evropské.¹⁵⁴ Beneš je jedním z prominentních představitelů ideje Panevropské unie, ve 20. letech se stává jedním z předsedů hnutí.¹⁵⁵ Beneš s myšlenkou souhlasí, a to i přes to, že vznikla na základě liberálního kapitalismu. Plně to souzní s Benešovým chováním v určitých situacích, kdy za prosazení svých ideových hodnot je schopen z jiných slevit.

---

¹⁵⁰ Milena, BÁRTLOVÁ, *Malý, ale náš kolonialismus*, in: advojka [online]. [cit. 2023-13-06]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2015/25%2F26/maly-ale-nas-kolonialismus>

¹⁵¹ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 20.

¹⁵² MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 21.

¹⁵³ *Tamtéž*.

¹⁵⁴ Ludwig, VON MISES *Liberalismus*, Germany 1927, s. 126.

¹⁵⁵ Ulrich, WYRWA, *Richard Nikolaus Graf Coudenhove-Kalergi (1894–1972) und die Paneuropa-Bewegung in den zwanziger Jahren*, Historische Zeitschrift 283 (1), 2006, s. 114.

Dle habitu se Beneš snaží o transformaci stávající světa do nového, v němž nebudou přítomné dopady hospodářské krize a potenciální válečný konflikt nebude reálný. Krizi považuje za příležitost otevřeného dialogu. Hlavním zprostředkovatelem transformace by byla Společnost národů. Dílčí řešení problému plně koreluje s Benešovými predispozicemi, tedy pragmatické řešení krizové situace pomocí diplomatických jednání pro vytvoření Evropy s více sociálními jistotami.

Navíc je opět patrna příklonnost ke Francii. Po přednesení možností, jak vyřešit situaci v Evropě ihned dodává, že první, s kým se Československo dohodlo bylo s Francií „*dohodli jsme se hned s Francií.*“¹⁵⁶ Až po ní vyjmenovává další evropské státy. Bylo by vytvořeno prostředí, kde by Československo bylo svrchovaným státem v tom smyslu že *především spoléhati na sebe ... , abychom mohli spoléhati trochu také na své přátele.*¹⁵⁷ S podotknutím, že aby k tomu došlo, musí být dobrá vnitřní politika.¹⁵⁸ Z prohlášení je zřejmé, že veškerá politika musí být postavená na kvalitních vnitrostranických základech. Za zahraniční politiku zodpovídá pouze on, tímto přístupem se pasuje do role stabilizačního prvku uvnitř strany po zvýšení stranického kapitálu.

5.3 Profilace strany po sjezdu

Beneš je samotnou stranou označován se značnou pompou. Ve výkladu programu národních socialistů přijatého XII. Valným sjezdem 5. dubna 1931 na začátku se autor článku dr. J. B. Kozák vymezuje proti stranám bez linie, bez zásad a bez programu. Explicitně jmenuje stranu bývalého národního socialisty J. Stříbrného. Na to navazuje, že je zřejmé, že buřičské a prázdné elementy napadají Beneše. Po zmínění Beneše je v závorce dodatek (*ten povitý a geniální dřič*).¹⁵⁹ Zapadá to do narativu, že Beneš má ve straně speciální místo a jeho hlavním úkolem je zastupovat diplomatické povinnosti, nikoliv stranické. Tímto způsobem přináší do strany sociální kapitál.

---

¹⁵⁶ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 24.

¹⁵⁷ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, f. 4.

¹⁵⁸ *Tamtéž.*

¹⁵⁹ NA, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, k. 65.

Strana pracuje s radikální tezí. Staví se za pacifistickou politiku a proti násilí, ale prohlašuje, jak v konečném zápasu o socialismus potrestají vykořisťovatele, protože *náš konečný cíl jest a zůstane socialistický stát, ve kterém vykořisťovatelé budou spoutáni a bití*,¹⁶⁰ dále dodávají, že *nechceme je stavěti ke zdi, jako to dělali v Rusku, ale chceme je navždy vykázati do mezí, kde nebudo lidu nebezpečno*.¹⁶¹ Dochází k radikalizaci společnosti, pacifistická strana, zastupující demokratické hodnoty se vyjadřuje o fašistech ostře. Národní socialisté se takto vyjadřují o buřičích české společnosti, explicitně se takto vymezují k bývalému členovi J. Stříbrnému. Ten na začátku 30. letech inklinuje k českému fašismu a je jedním z jeho hlavních zástupců. Jednání strany koreluje s hlavní hypotézou práce o vyvrcholení sociální občanské války.

Samotná strana s radikalizujícím se světem pracuje. Neříkají, že se jedná o nový program *konkrétní věci jsou přizpůsobeny dnešní situaci domácí a světové*.¹⁶² I přesto Beneš zastává rovinu pacifisty a věří, že nový svět půjde uklidnit pomocí diplomatických jednání. V díle je uvedeno, že na většinové kompletaci textu se podílel Edvard Beneš s tím, že mu pomáhali spolupracovníci.¹⁶³ Z pramenného materiálu však není zřejmé, zda extremistické myšlenky vychází od Beneše nebo jeho spolupracovníků.

Pro uplatnění programu používá aparát veškeré možné prostředky. Nový program z XII. sjezdu se předkládá především straníkům strany na 4 úrovních, jež program definuje. V roce 1932 se zavedl programový měsíc, kde strana ukládá, jak by se ideje strany měly rozvíjet v praxi. Vykonal tak pomocí řečnických seminářů na příslušném místě. Ve společnosti to bylo učiněno pomocí propagačních materiálů.¹⁶⁴ Veškerá snaha vede k mobilizaci kapitálu strany a zpopulárnění nových idejí na krizové období. Národní socialisté si jsou vědomi, že tato osvěta bude dlouhodobou prací. Prosazení myšlenek neznamena, že situace se bude udávat přímo levicovým směrem, po cestě za touto cestou dle vyjádření *nějaké zákruty mohou nastati*.¹⁶⁵

---

¹⁶⁰ NA, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, k. 65.

¹⁶¹ *Tamtéž*.

¹⁶² *Tamtéž*.

¹⁶³ *Tamtéž*.

¹⁶⁴ NA, fond Organizační pokyny z ústředí, k. 50.

¹⁶⁵ NA, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, k. 65.

Z kapitoly je zřejmé, jak se ve zmíněných letech společenská nestabilita přetváří do radikálních názorů. Poukázání národních socialistů na likvidaci fašistického pojetí světa plně koreluje s Traversovým tvrzením, že ve 30. letech dochází k otevřenému boji bez jakýchkoliv pravidel. Po celou dobu Edvard Beneš ve straně vystupuje jako diplomat a tvůrce zahraniční politiky. Na to práce navazuje se snahou o odhalení, jak se během vrcholu občanské války projevoval na stranické každodenní linii.

6 Přítomnost Edvarda Beneše ve vnitřní politice

Edvard Beneš nebyl ve straně přítomný pouze na valných sjezdech. Kapitola slouží k tomu, aby ukázala, jakou roli zde zastává Edvard Beneš v každodenní politice strany. Z dřívějších kapitol je zřejmé, že Beneš byl prvořadým tvůrcem koncepce zahraniční politiky. Na základě vnitrostranických sjezdů je odhalena jeho poloha ve straně. Kapitola také hodnotí Beneše v rámci sociálního kapitálu. Především jak s ním strategicky nakládá a jak se jeho chování projevuje ve straně.

Vycházím z údajů zaznamenaných činovníky strany při schůzích. Jedná se o tříleté období, disponuji daty z let 1932, 1933 a 1934. Během těchto let kulminuje hospodářská krize. Na evropském politickém poli situace dynamicky eskaluje. Každým měsícem je situace na jiná, cílem práce je odhalit Benešovu činnost na stranických schůzích.

6.1 Činnost na schůzích

Edvard Beneš v roce 1933 byl z 28 schůzí přítomný na třech.¹⁶⁶ V roce 1934 se z 29 schůzí zúčastnil dvou.¹⁶⁷ Pokud byl Beneš přítomen, jednalo se o velké schůze, kde povětšinou doby bylo veškeré předsednictvo. Benešova nízká účast na schůzích neznačí, že by se aktivně nepodílel na činnosti strany. Pokud je přítomen, tak přednesl referát mezi prvními a je mu věnován velký časový prostor. Vnitřní politiku a přítomnost na menších sjezdech zastávali ve straně jiní. Za všechny zmiňuji Františkou Plamínkovou. V pramenném materiálu se její příspěvky mezi lety 1932–1934 objevovaly na dílčích schůzích nejčastěji.

Oproti tomu Beneš zastupoval zcela jinou pozici. Hlavní výhodou pro stranu byla jeho mezinárodní pověst. Beneš se v mezinárodním prostoru pohyboval už od první světové války a jeho jméno bylo neodlučitelně spjato s reprezentací Československa. I přes jeho absenci na dílčích sněmech měl zcela unikátní postavení. Aniž by tvořil každodenní politiku, přinášel straně benefity pomocí svého sociálního kapitálu. Pro fungování strany zcela stačilo, aby byl přítomný pouze na těch sněmech, kde se sešlo hlavní představenstvo. Koreluje to s habitem

---

¹⁶⁶ NA, fond Zápisy z předsednictva strany 1932-1935, k. 53.

¹⁶⁷ *Tamtéž.*

diplomata. „Hráč“, který není třeba, aby byl viděn, ale i přesto má na fungování strany velký vliv. Strana ho zakotvovala na české politické scéně k určité stranické příslušnosti.¹⁶⁸

Z předešlých kapitol je zřejmé, že Beneš se zajímá o zahraniční politiku a pokud mluví o vnitřní, tak pouze tehdy, pokud ji potřebuje k otázkám zahraniční politiky. To plně souzní s Benešovou činností ve straně, svůj habitus využívá z pozice diplomatické. Jako prvek, který je zasazen na mezinárodním poli a z pozice ministra zahraničí bojuje za zájmy RČS. Na stranické úrovni na schůzích a ve svých referátech informativně oznamuje diplomatickou mezinárodní situaci. Do programu přispívá konfrontací situací v Evropě s vnitrostranickou politikou.

Generalizovaný pohled Benešových příspěvků práce ukazuje na sedmi zasedáních strany, kde Beneš byl přítomen a přednesl referáty. Ty proběhly v období let 1932–1934. V roce 1932 se zaměřuje na hospodářskou krizi a problém financí v Evropě. Situaci označuje za extrémně obtížnou. V Evropě vymizel zájem na spolupráci a nejsou jednotící idey.¹⁶⁹ Skeptický je i k nadcházející Lausanské konferenci, očekává zde konflikt ohledně italských snah o zisk části Jugoslávie. Dále očekává konflikt i v tom, že Německo nebude chtít platit reparace. Jedinou šanci pro uklidnění Německé situace nachází v potenciálním nástupu Hitlera k moci. Zmiňuje: „V Německu přijde do vlády Hitler, čím dříve tím lépe.“¹⁷⁰ V příspěvku 20. května 1932 popisuje jednotlivě situace v Německu, Rusku, Japonsku, Francii, Jugoslávii a Rumunsku.¹⁷¹ Jedná se o medailonky. Shrnuje, s kým mluvil a o čem. Tmelící myšlenkou všech příspěvků je otázka financí. Ani v jednom z příspěvků nehovoří o návrzích revize vnitrostranické politiky či její nové podobě.

V roce 1933 je Beneš přítomen na třech jednáních. 5. dubna, 28. června a 29. listopadu. Během nich dochází k eskalaci situace po Evropě. Na každé schůzi Beneš používá zcela jiný narativ. Na první schůzce označuje situaci v Evropě za znepokojující, ale dodává, že není třeba vytvářet paniku: „*Věřím, že se nemusíme bát ani vnitřní situace, kterou můžeme zvládnout a taky že to zvládneme.*“¹⁷² Za největší problém považuje radikalizující se Itálii.

---

¹⁶⁸ Antonie, MARES, *Edvard Beneš – Drama mezi Hitlerem a Stalinem*, Praha 2016, s. 156.

¹⁶⁹ NA, fond Zápisy z předsednictva strany 1932-1935, k. 53.

¹⁷⁰ *Tamtéž.*

¹⁷¹ *Tamtéž.*

¹⁷² *Tamtéž.*

Ta si, dle Beneše, dělá mocenské nároky na Jugoslávii. Pro hypotézu práce je důležitá část, kde Beneš nachází příčinu existence malých národů v Evropě z francouzské revoluce.¹⁷³ I ve 30. letech v Benešovi přetrvává inklinace k francouzskému prostředí a revoluci samotné. V dřívější kapitole o socialismu práce uvádí, že Beneš francouzskou revoluci považuje za období vzniku socialismu. Z toho je zřejmá důležitost francouzského prostředí v Benešově životě.

Po dvou měsících Beneš dále nespatřuje problém v politických rozbrojích. Hlavním problémem je stále hospodářská situace. Straně předkládá výsledky londýnských jednání. Za alfu a omegu v jednáních považuje potřebu stabilizace jednotlivých evropských měn. Uznává, že hospodářsky na tom stále Evropa není dobře, avšak v otázce politické nastávají lepší časy. Beneš za hlavní problém eskalující Evropy stále vidí rozpínající Itálii. Schůze proběhla 28. června 1933 a Beneš stále nepovažuje Německo za hrozbu. Věří, že eliminace problémů ve výše zmíněných zemích na základě mezinárodních smluv je možná. Dodává, že revisionismus systému Evropy není aktuálním problémem. „Revisionismus je na dlouhá léta zabít a naše situace silná. Hodně nám pomohl Hitler, poněvadž postrašil kde koho, zejména Mussoliniho.¹⁷⁴ Beneš zde i nadále zastává roli pacifisty. Ostře se vymezuje vůči Americe, ve schůzi 5. dubna proklamuje, že jí jde pouze o hospodářský zisk. Nový systém považuje za hospodářskou revoluci, „kterou si lidé neuvědomují, Amerika nechce žádné stabilizování připustit.¹⁷⁵

Na poslední schůzi je zřejmá Benešova deziluze. Vyjadřuje obavy z rozpínavých snah Německa. Obává se, že pokud Německo bude chtít odejít z Versailleského systému, tak Evropa bude v ohrožení a výsledkem bude válka. Uvědomuje si, že již nejde o revizi mírových smluv, ale nový systém, na němž Evropa bude fungovat. Poprvé se vyjadřuje k Československu. Pouze na tom, jakou linii československá linie zastupuje, při jakých spojeních bude stát.¹⁷⁶ Nevytváří a ani nenavrhuje snahu, aby Československo bylo aktivním hybatelem v evropském mezinárodním prostoru. Tento obrat nastává v Benešově optice mezinárodní situace během pouhých pěti měsíců. Po porovnání referátu z června a listopadu je zřejmé, že se Beneš

---

¹⁷³ NA, fond Zápisy z předsednictva strany 1932-1935, k. 53.

¹⁷⁴ *Tamtéž.*

¹⁷⁵ NA, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, k. 65.

¹⁷⁶ NA, fond Zápisy z předsednictva strany 1932-1935, k. 53.

mýlil. Nikde však neudává explicitně, že by se spletl. Pouze radikálně změnil názor, že Evropě nic nehrozí a připouští riziko války v následujících letech.¹⁷⁷

Na začátku roku proběhla první schůze, na níž byl Beneš přítomen. Opět vystoupil s referátem hodnotícím mezinárodní situaci. Pragmatický Beneš získal z činnosti Společnosti národů optimističtější pohled na situaci. Hlavní příčinou je vystoupení Německa ze Společnosti národů, kdy dle Benešových slov *nastala diplomatická protiofensiva /Malá Dohoda/Francie*.¹⁷⁸ Beneš se stále snaží držet hlavního spojence Francie a zlepšovat vztahy s Polskem,¹⁷⁹ jež v minulém roce označoval za problém a kam také podnikl cestu. Řeší nejenom mezinárodní situaci, snaží se i o zlepšení vztahů uvnitř republiky. Beneš se domnívá, že hlavní nebezpečí je zažehnáno a pomyslná diplomatická bitva je vyhrána.¹⁸⁰

Na posledním sjezdu se Beneš primárně zaměřuje na otázku Polska, více než dvě třetiny referátu analyzují a popisují co způsobila polsko-německá smlouva pro Československo, podepsaná v době, kdy se před 15 lety se dělilo Těšínsko, tedy jeden z problematických bodů v česko-polských vztazích po první světové válce.¹⁸¹ Zbytek je veden v duchu jednání. Jedná se o souhrnný přehled evropských vyjednávání, které by se mohly dotýkat Československa. Z nich je nejdůležitější bod jednání o střední Evropu (taktéž označován jako římské protokoly).

6.1.1 Reflexe Benešovy přítomnosti na schůzích

Práce pracuje s generalizací jednotlivých sjezdů. Jedná se o proces sledující hypotézy práce, jak Beneš ovlivnil chod strany během evropské občanské války. Na základě těchto třech let lze odvodit, jak moc je Beneš Benešem. I v krizových situacích je pragmatikem, který se domnívá, že krize jdou zastavit na mezinárodním poli diplomatickými jednáními. Válku si je těžké připustit. K tomu si uvědomuje časoprostor, ve kterém žije, zmiňuje, že Evropa funguje na základě Versailleského systému. Československo v něm zastupuje pozici, kdy se spoléhá samo na sebe, ale aby přežilo, musí mít spojence. Ty Beneš nachází v Malé Dohodě

---

¹⁷⁷ NA, fond Zápisy z předsednictva strany 1932-1935, k. 53.

¹⁷⁸ *Tamtéž.*

¹⁷⁹ *Tamtéž.*

¹⁸⁰ *Tamtéž.*

¹⁸¹ *Tamtéž.*

a Společnosti národů. Dle kulturní analýzy se Beneš stále pohybuje ve svém poli jednání. Hlavním diplomatickým spojencem v jeho očích je pro Československo stále Francie

6.2 Rozkoly ve straně

Beneš má po vstupu do strany dozajista větší autoritu i sociální kapitál. Jak jsem uvedl, vstup do strany považoval za prostředek k aplikaci svého přesvědčení. Národní socialisté na začátku 20. let 20. století v kontextu konce 1. světové války se potýkají s problémem přílivu nových členů a zcela nových ideových proudů. Vstup Beneše stranu postupně vyprofiloval.

Beneš nebyl vždy ten, kdo je schopen uklidnit situaci. Naopak, rozkoly přichází uvnitř společenství, v nichž je přítomen nebo jeho vstup přináší rozpory. Než se budu blíže věnovat rozkolům uvnitř samotné ČSNS, považuji za důležité zmínit v této souvislosti angažmá Edvarda Beneše v jiné společenské organizaci. Beneš se se svou snahou být elitou ve společnosti snažil o vstup do lože svobodných zednářů. Jana Čechurová ve své publikaci o nich zmiňuje, že Beneš byl element, který se zapřičinil o destabilizaci celé lože.¹⁸² To ukazuje na fakt, že vstup člena s vysokým sociálním a politickým kapitálem nemusí být pro dané společenství výhodou. Na základě silné osobnosti může dojít k polarizaci a frakčním bojům. Vstupu do elitního společenství ukazuje Benešovu snahu o uvědomění si důležitosti své situace v dějinách. Je pro něj otázkou prestiže vstoupit do elitního patriarchálního společenství.

Beneš nadále přináší rozkoly i do strany. Na konci 20. let měl Beneš problémy s Jiřím Stříbrným. Ty jsou zřetelné od roku 1926, kdy ho Stříbrný nařkl z možného státního převratu. Beneš jezdící po Evropě byl nucen se hájit na domácí politické rovině. To dalo vzniknout prvním rozkolům ve straně.¹⁸³ Vzájemné osočování se s Jiřím Stříbrným trvalo do té doby, než strana Stříbrného vyloučila. Došlo k tomu v roce 1926 po značných disputacích o pojetí socialismu.¹⁸⁴

---

¹⁸² Jana, ČECHUROVÁ, *Čeští svobodní zednáři ve XX. století*, Praha 2002, s. 321–327.

¹⁸³ Anthony, MARES, *Edvard Beneš. Drama mezi Hitlerem a Stalinem*, Praha 2016, s. 143.

¹⁸⁴ Libor, VYKOUPILOV, *Jiří Stříbrný. Portrét politika*, Brno 2003, s. 134–140.

Druhým střetem ve straně byl spor s Emilem Frankem, druhým stranickým ministrem ve vládě. Opět se jednalo o mocenské ambice Beneše. V roce 1933 bylo zřejmé, že republika bude brzy hledat nového prezidenta. Benešova předurčenost akcentována Masarykem byla pro potenciální prezidentské volby zásadní. S tím nesouhlasila část politické československé reprezentace. I ve straně se dostalo problémům. Franke nebyl s vedením a mocí Beneše spokojen, pokud by volby proběhly, připojil by se ke Švehlovi a sociálním demokratům.¹⁸⁵ Tímto pro Beneše nastává těžké období, kdy je nucen si pragmatickými zákulisními hrami vydobýt pozici Masarykova nástupce. Celý spor se nese v kontextu zdravotního stavu prezidenta Masaryka a agrárníka Antonína Švehly. Beneš je osočován, že ovlivnil tisk, aby zhoršil Švehlův zdravotní stav. Franke se ve sporu objevuje v pozici toho, kdo se chce postavit proti Benešovi a společně se sociálními demokraty ho politicky eliminovat.¹⁸⁶

Strana se rozštěpí na dva hlavní ideové proudy. Skupina lidí stojící za Frankem čítá následující členy: Dr. Klouda, Zeminová a Motyčka. Oproti tomu, za Benešem stojí Šalda, Plamínková, Langer. Jedná se o ideologickou roztržku o fungování strany. Útočně se k nim staví, např. poslankyně Zeminová je označena jako *Zeminová, která úplně podlehla argumentaci Dra. Frankeho*.¹⁸⁷

Celé vnitrostranické fungování je zcela unikátní od samotného začátku. Edvard Beneš v průběhu let byl označován za pracovitěho jedince, jenž zastupuje Československo na mezinárodním poli. Vznikly anekdoty o tom, že Beneš je ministrem, kterého nikdy nikdo neviděl.¹⁸⁸ Stejnou roli zastupuje i ve straně, pomocí svého jednání značně mění fungování strany, aniž by byl přítomný. To z něj dělá zcela exkluzivního straníka. Někoho, kdo pomocí svého sociálního kapitálu dokáže ovlivnit prostředí, které zastupuje, aniž by byl v tomto prostředí soustavně a explicitně fyzicky přítomen.

---

¹⁸⁵ Zbyněk, ZEMAN, *Edvard Beneš – politický životopis*, Praha 2000, s. 143.

¹⁸⁶ *Tamtéž*.

¹⁸⁷ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 208, karton 52, j. 128/2, f. 174.

¹⁸⁸ František, KLÁTIL, *Republika nad stranami*, Praha 1992. s. 353–354.

6.3 Benešův sociální kapitál

Benešův sociální kapitál se navíc velmi lišil od dalších straníků, jak prominentních, tak i „běžných“. Označení Beneše za nepostradatelného je důkazem. Toto, úzké propojení s prezidentem Masarykem a aura zásluh za pomoc při založení republiky staví Beneše do speciální role uvnitř strany.¹⁸⁹ Již ve 20. letech Jiří Stříbrný prohlašoval, že Edvard Beneš je kapitálem strany.¹⁹⁰ Z toho vyvstává otázka, jak Beneš svůj kapitál využíval a k čemu sloužil dalším straníkům. Zmíněna byla Benešova přítomnost ve vnitřní politice a jeho činnost při tvorbě programů. Dalším prvkem Benešova sociálního kapitálu jsou činy neprojevujících se v činnosti strany. Například jaké postavení zastával vzhledem k ostatním straníkům. Z pramenného materiálu k tomu je vhodné použití korespondence. Podle obsahu lze určit, jak se k Benešovi stavěli ostatní, a primárně co od něj očekávali.

Beneš je využíván jako vyšší instance, ke které se ostatní straníci dovolávají, aby mohli prosadit své potřebné věci.¹⁹¹ Toto můžeme dokázat na základě korespondence, jež Benešovi během zmíněných let chodila. Beneš je osloven jako bratr. To není nic neobvyklého, jedná se o stranický pozdrav. Oproti ostatním bratrům je v oslovení přidáno označení ministr. Oslovení *Vážený bratře ministře* značí prominentní místo v hierarchii.

Veškerá korespondence je všemožný balíček různých žádostí. Část jsou pouze poděkování, kterým chtějí ostatní straníci či celá strana poděkovat za Benešovu práci. Tím je Beneš samotnou stranou postaven do pozice exkluzivního straníka. V roce 1933 mu přichází poděkování, za jeho účast na plenární schůzi klubu. *Uvědomili jsme si všichni, kolik úspěchu probojoval jsi Ty, našemu státu v dobách všeobecného rozvratu a chaosu a zoufalství.*¹⁹² Strana nemluví o práci ve straně, ale o Benešovi diplomatické činnosti. Ve straně figuruje svým sociálním kapitálem. Strana taktéž začátek doby 30. let označuje za dobu chaosu a zoufalství. Svědectví o zmíněných aspektech zapadají do narativu celé práce o přítomnosti občanské války.

---

¹⁸⁹ František, KLÁTIL, *Republika nad stranami*, Praha 1992. s. 353–354.

¹⁹⁰ *Tamtéž*, s. 146.

¹⁹¹ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 208, karton 52.

¹⁹² MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 208, karton 52, j. 128/2, f. 136.

Jeho sociální kapitál nefunguje jen v rámci českého stranického prostředí. Ve stejném roce dostává dopis z Nitry, kde je pozván na Pribinovy oslavy. Dle pozvánky by nepoctil pouze stranu, ale celé Slovensko. Navíc autor pozvánky neskrývá k Benešovi sympatie označuje se za oddaného ctitele.¹⁹³ Zde je zřetelné, že v rámci strany je Beneš brán exkluzivně. Slovenská část strany ho na stranách využila k zvýšení politické důležitosti celé akce.

Dalším příkladem pozice Beneše ve straně je jeho využití jako mediátora exekutivní moci. V roce 1932 ho zemský slovenský sekretariát žádá o *přímluvu u presidenta Státního pozemkového úřadu ve prospěch bratra Bohumila Cacha*.¹⁹⁴ Přítomný nepotismus ve straně ukazuje na Benešův sociální kapitál. Župa mu píše z důvodu jeho sociálního kapitálu. Považují ho za možnou sílu, jak by spor mohli vyhrát.

Jednotlivé dopisy jsou rozčleněny na základě let, kdy byl Beneš ve straně. Většina je adresovaná Benešovi s určitými prosbami. Pokud se nejedná o prosby od kamarádů, které podle Klátily Beneš ve straně měl.¹⁹⁵ Opět to koresponduje s Benešovým habitem. Ve straně má speciální místo. Obrací se na něj ostatní straníci s prosbami. Požadují po něm, aby pomocí svého postavení dílčí problémy dostal dále a pomohl k tomu, aby se začaly řešit. To není jediné, dále žádají noviny a další publikační média o příspěvky či vyjádření k určitým tématům. Beneš v nich nemluví za stranu, vystupuje za sebe. Nikde pramenný materiál nedokládá, že by Beneš se sám označoval jako národní socialista a hrdě se k tomu hlásil. Jedná se spíše o uvědomění si faktu, že je příslušníkem politické frakce, která koresponduje s jeho přesvědčením.

Na základě oslovení lze určit, jak k Benešovi ostatní straníci přistupovali. Diverzita jednotlivých oslovení je veliká. Nejčastěji se v dopisech Beneš oslovoval jako vážený bratr ministr.¹⁹⁶ Na základě tvrzení lze odvodit, jaké role Beneš zastupoval. Právě oslovení Beneše jako bratra ministra používá ústřední sekretariát. Straníci pro sebe byli bratry a sestrami. To zapadá do stranického kodexu, navíc je ještě ministr. Tady opět dochází k tomu, že Beneš je důležitým členem, který může být více ministr než stranický bratr.

---

¹⁹³ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 208, karton 52, j. 128/2, f. 139.

¹⁹⁴ MÚA AV ČR, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 208, karton 52, j. 128/2, f. 124.

¹⁹⁵ František, KLÁTIL, *Republika nad stranami*, Praha 1992. s. 353–354.

¹⁹⁶ Národní archiv, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919–1935, k. 65.

Z kapitoly je patrné, že Beneš zastupoval ve straně exkluzivní pozici. Aniž by se aktivně podílel na chodu strany, tak svým sociálním kapitálem ji značně ovlivňoval. Od vstupu do strany určuje postoj strany k zahraniční politice. Zároveň funguje jako zprostředkovatel a vyšší instance pro ostatní straníky.

7 Přerod Beneše ze straníka na prezidenta republiky

V poslední části práce je shrnut rok 1935, během něj se odehrály dvě významné politické události v politickém životě Beneše. Volby do Národního shromáždění a prezidentská abdikace T. G. Masaryka a následná volba nového prezidenta. V obou událostech Beneš nejprve společně se stranou, dále jako soukromá osoba politicky figuruje. Cílem kapitoly je popsat závěrečnou část práce.

7.1 Volby do Národního shromáždění v roce 1935

Strana do voleb vstupuje po šestiletém období, kdy je ve vládě zastupována Benešem a Frankem. V roce 1930 se projevil jako subjekt, který jako první přednesl vládě krizové memorandum reagující na hospodářskou krizi. Beneš je i ve volbách do Národního shromáždění v roce 1935 označen za hlavního kandidáta. Volby se konají v květnu. Agitace strany probíhá na více úrovních. Jednou z nich je letáková kampaň. Strana je distribuuje pomocí nižších správních celků strany. Rozesílá dvě série letáků. V první je Klofáč, Beneš, Dělnictvo, ženy – matky. Ve druhé Zeminová, My mladí, Tučný, Franke.¹⁹⁷ Není zřejmé, jak na nich je Beneš vyobrazen, jedná se o pokyn strany z pozice ústředního sekretariátu. Tím informuje celou stranu o finální fázi volebního boje. Jednotlivé balíčky odesílá zhruba dva týdny před volbami.

Edvard Beneš se v období voleb o stav volební kampaně aktivně nezajímal. Jeho cílem v květnu roku 1935 bylo uzavření paktu mezi Československem a Sovětským Svazem. V tomto období reaguje na skutečnost, že Francie se také stala spojencem Sovětského svazu.¹⁹⁸ Na volební kampani se nepodílí, místo toho zastupuje Československo z pozice ministra zahraničí. V této historické skutečnosti, se nachází i paralela s premisou kulturní psychoanalýzy a blízkosti Beneše k francouzskému prostředí. Snaha uzavřít pakt se SSSR dozajista byla katalyzována spojenectvím mezi Francií a SSSR.

---

¹⁹⁷ NA, fond Organizační pokyny z ústředí, k. 50.

¹⁹⁸ Jindřich, DEJMEK *Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata (I.): Část první: Revolucionář a diplomat 1884–1935*, Praha 2006, s. 605-606.

Volby proběhly 19. května 1935. Strana v nich získala 9,18 %.¹⁹⁹ Národní socialisté se ve volbách propadli. Po volbách do Národního shromáždění v roce 1935 se stali pátým nejsilnějším politickým subjektem. Beneš obhájil své místo na pozici ministra zahraničí. I přes nižší procentuální zisk ve volbách má strana dvě ministerská křesla. Druhým ministrem za ČSNS se stal dr. Franke.²⁰⁰ Ten byl také ministrem po volbách roku 1929.

Strana si neúspěch uvědomuje. S odstupem času požaduje po svých jednotlivých správních celcích, aby hlavní organizaci dodaly vysvětlení, proč ČSNS ubylo hlasů. První pokyn přichází hned po volbách, je označen jako pokyn č. 23. Je zřejmé, že jednotlivé články strany nedodaly veškerý potřebný materiál. 25. června 1935 strana z pozice okresního důvěrníka v Praze požaduje pokynem č. 29 z roku další vysvětlení.²⁰¹ Pro účel práce je toto poměrně nepotřebná informace, ale v pramenném materiálu jsou dvě zprávy pod označení pokyn č. 29. Druhým pokynem stejného čísla je prohlášení z 14. července 1935. Týká se postupu podpory strany obětí živelných pohrom.

7.2 Prezidentská volba

Po parlamentních volbách bylo zřejmé, že Masaryk již nebude moci dále vykonávat prezidentský úřad. Za svého nástupce prosazuje Beneše. Explicitně při své abdikaci vyřkne *za svého nástupce doporučuji dra. Beneše.*²⁰² Hlavním důvodem mu je dlouholetá spolupráce s Benešem, argumentuje, že ho dobře zná. Věří, že není lepší možný kandidát. Beneš je samozřejmě v evropském prostoru po dvaceti letech v diplomacii známým jménem. Dle Masarykova zvolání by Beneš byl ideálním kandidátem pro jeho kapitál přinášející do prezidentského úřadu v reprezentaci republiky na mezinárodním poli.

Volba Beneše za prezidenta nebyla nic jistého. Odpůrci měli několik velmi závažných argumentů, proč by Beneš úřad neměl vykonávat. Dle nich absentoval zkušenostmi s vnitřní politikou, zákulisní metody v prezidentském úřadu nebylo možné provádět, vykazoval sklony

---

¹⁹⁹ Zdeněk, KÁRNÍK, *České země v éře první republiky: Československo a České země v krizi a ohrožení (1930-1935)*, Praha 2002, s. 503.

²⁰⁰ *PhDr. Emil Franke*, in: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit 2023-22-06]. dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=1246&org=289>

²⁰¹ NA, fond Organizační pokyny z ústředí, k. 50.

²⁰² *Rudé právo* 16 (292), 25. 12. 1935.

k autoritářství a nebyl schopný se dohodnout se stranickými předáky.²⁰³ Skutečně prezident-
ský úřad vyžaduje jiné schopnosti než život diplomata. Optikou habitu by Beneš opustil pro-
středí, kde je schopný pragmaticky bojovat, ale touha po moci převládla. Dosazení Beneše
do prezidentského úřadu se dá považovat za vyvrcholení jeho politických ambic.

Opozice měla pádný argument Benešovu neznalost vnitřní politiky zmiňovat. Z dřívějších kapitol je skutečně zřejmé, že Beneš se po celou dobu nepodílel na vnitřní politice strany, a pokud ano, tak velmi okrajově. Ano, byl zákulisním hráčem mající značný sociální kapitál. Poslední zmíněný bod je také patrný. Z dřívějších rozkolů ve straně s Jiřím Stříbrným a Emilem Frankem bylo zřejmé, že Beneš může být destabilizačním prvkem. Tedy opačná vlastnost, než se od prezidenta republiky očekává. I přes výše zmíněné nedostatky byl Edvard Beneš v prosinci 1935 zvolen prezidentem.²⁰⁴ Tím končí jeho stranické období a je nucen se pohybovat v zcela novém poli.

ČSNS se vymezuje proti protikandidátovi Bohumilu Němcovi. Strana popisuje postupný boj o další strany. Především ukazují na rozkol v Republikánské straně zemědělského a malorolnického lidu. Hlavní snahou strany ve volbách bylo podpořit kandidáta zastupujícího Masarykův odkaz. Masaryk při abdikaci prohlašuje, že tím odkazem je právě Edvard Beneš. Celé Masarykovo prohlášení je explicitní a přímé: *“ale současně také jeho přání, aby za jeho zástupce byl volen ten, se kterým po leta pracoval a kterého dobře zná – dr. Edvard Beneš.”*²⁰⁵ Pokud Československý národ vznikl na ideje Masarykova odkazu, tak to plně souzní se stranou, která prohlašuje, že nový prezident by měl navazovat na Masarykův odkaz.

Při volbě nového prezidenta si uvědomovali, že jím mohou být i jiní kandidáti. Kategoricky je ale vylučují, protože je nepovažují za dostatečně adekvátní postavy slučující se s Masarykovým odkazem. Jedná se o soudce Emila Háchu a historika Josefa Pekaře. Stá-
totvornou rovinnu vidí v odkaze národa a státu. Národnostní rovina převažuje nad státní, protože strana se raduje z toho, že k volbě nového prezidenta nepotřebuje oslovovat nejsilnější stranu z voleb do Národního shromáždění 1935 Henleinovce, ani komunisty. Henleinovci byli proněmecká strana, ČSNS se z její nepotřebnosti raduje: *“..aby dr. Beneš byl zvolen*

---

²⁰³ Zbyněk, ZEMAN, *Edvard Beneš – politický životopis*, Praha 2000, s. 137.

²⁰⁴ *Volba Edvarda Beneše*, in: Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit 2023-22-06]. dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/volba-edvarda-benese.aspx>

²⁰⁵ NA, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, k. 65.

za presindeta, nepotřebovali jsme k tomu – a to je to nejkrásnější – ani Henleinovců a ani komunistů. Tak zvaná největší čs. strana dožila se ponejprv ohromné porážky.”²⁰⁶ Vymezení prohlášení s procesem, jak Beneš získal potřebné hlasy pro volbu doplňují svoláním, jsou z jeho nové volby jsou spokojeni.

7.2.1 Strana reaguje na zvolení Beneše do prezidentského úřadu

Po prezidentských volbách se Beneš stává nadstraníkem. Již není možné, aby jeho jméno bylo spojováno s národními socialisty. Zhruba měsíc po volbách 23. ledna 1936 produkuje ČSNS několik poznámek k volbě nového prezidenta.²⁰⁷ Strana se vymezuje k volbě nového prezidenta Beneše na úrovni strana versus soukromá osoba, jež byla součástí strany a podílela se na jejích hodnotových ideách.

Beneše považují za velikou osobu, která byla součástí strany a zároveň v něm nachází osobu, která „hýbala dějinami“. Z textu z roku 1936 je zřejmé, jak moc byl Beneš exkluzivním straníkem se speciálním místem ve straně. O volbách referují s pompou, několikrát je v textu uvedeno, jak to bylo zdrcující vítězství, že se jedná o historický milník. Pro účel práce je důležitá věta: „Byl to okamžik uchvacující, který byl pro nás zadostiučiněním za všechna ta leta, když jsme věrně stáli za Benešem.”²⁰⁸ Tato věta Beneše staví do pozice, kdy byl ve straně, ale zároveň byl nad stranou.

Po vystoupení ze strany je zřetelné, jak moc exkluzivním straníkem byl. Od vstupu do strany ji velmi ovlivňuje, aniž by se nezbytně podílel na jejím chodu v rámci ustálených stranických procedur. Přítomen je pouze na důležitých stranických akcích. Tam funguje jako zprostředkovatel o mezinárodních situacích. O nic více se nezajímá, pokud chtěl dosáhnout něčeho, využil kuloární metody pomocí svého sociálního kapitálu. Autor nezaznamenal, že by se snažil aktivně prosadit změny pomocí stranických struktur. Za těchto konstelací je Beneš od roku 1935 prezidentem a v následujících letech se z této pozice musí vypořádávat s koncem občanské sociální války vzniklé v roce 1914.

---

²⁰⁶ NA, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, k. 65.

²⁰⁷ *Tamtéž.*

²⁰⁸ *Tamtéž.*

Závěr

Bakalářská práce si dala za úkol reflektovat činnost národních socialistů a Edvarda Beneše v letech 1929–1935. Jednalo se o rekonstrukci myšlení politického intelektuála v rámci své politické strany. Během bádání byla metodologicky využita metoda kulturní psychoanalýzy a habitu. Celé časové rozmezí práce se odehrávalo v době, kterou italský historik a filozof Enzo Traverso rámuje jako období evropské občanské války. Zásadní pro celé období je ideologický střet v rámci konfliktu, který nemá nastavená pravidla.

Po celou dobu práce autor využíval pramenný materiál, ten konfrontoval se sekundární literaturou. Při používání pramenného materiálu se snažil o co největší diverzitu. Té dosáhl pomocí materiálů vzešlých z činností strany a Edvard Beneše, dobového tisku a dobových svědectví. Uvědomuje si, že v určitých částí by dané problematiky šly bádát více do hloubky. Na základě práci si autor uvědomuje limity pramenného materiálu národních socialistů a Edvard Beneše. Skutečnost mu může v budoucnu dopomoci k rozšíření této práce.

V práci po celou dobu pracoval s konceptem Enzo Traversa i dalších historiků. To mu dalo vytvoření základního konceptu o krizovém vývoji Evropy v mezinárodním prostoru. V evropské občanské válce dochází ke střetu ideologií. Ta ve 20. letech dává vzniknout sociální nestabilitě, která na začátku 30. let přechází do ekonomické krize. Koncept této krize se mu podařilo obhájit v rámci dobových aktérů. Jejich svědectví o krizi společnosti byly odpovědi na základní tezi práce. Autor pro to využil argumenty z českého, ale i mezinárodního prostoru. Za české prostředí by autor chtěl vyzdvihnout národního socialistu Františka Klátila, za mezinárodní Francise Herricka.

Badatelské zachycení osobnosti Edvarda Beneše vycházelo z konceptu kulturní psychoanalýzy a habitu. Pojetí Benešova přesvědčení vychází z nacionalistického patriotismu inspirovaným francouzským prostředím. V kombinaci s levicovým smýšlením si pro získání většího politického kapitálu vstoupil do Československé strany národně sociální. Fungoval v rámci aplikované politiky. Vstup do strany bral jako prostředek, aby se v následujících letech udržel ve vládě a zároveň budoval své sociální tělo.

Práce přináší zcela nový pohled na Edvarda Beneše. Využití kulturní psychoanalýzy vedlo k lepšímu poznání jeho politické činnosti. Na základě práce lze určit, že Beneš od svého

mládí byl velmi ovlivněn francouzským prostředím, ze kterého po celý zbytek života vycházel. Jedná se o inspiraci v rámci intelektuálního světa, ale také reálného. Vychází z myšlenek francouzských intelektuálů, ale zároveň si postaví v Sezimově Ústí vilu obydlí připomínající francouzského prostředí.

Kulturní psychoanalýzu doplnil konceptem habitu. Pomocí něj odkryl Benešova stanoviska v rámci politického fungování. Jeho komfortní zónou je diplomatický přístup. Pro dosažení svých cílů využíval svůj sociální kapitál, aby své ideje prosadil, či ovlivnil národní socialisty. V rámci jeho působení ve straně na ní získal takový vliv, že program z XII. sjezdu je označován též jako Benešův program. Povedlo se mu to, aniž by se podílel na každodenní politice, spíše sloužil jako exkluzivní straník, který si mohl dovolit vykonávat povinnosti ministra zahraničí a straně předával základní vhled do událostí z mezinárodních jednání.

V rámci fungování strany využíval stejné konceptuální pole pro prosazení svých idejí jako v pozici ministra zahraničí. Využíval stejný habitus jak na mezinárodním poli, tak v rámci vlivu ve straně. Uvědomoval si postavení exkluzivního straníka. Především si osvojil dovednost využití svého kapitálu v rámci vnitrostranických záležitostí. Tuto dovednost využíval po celý svůj politický život.

Národní socialisté v čele s Benešem se snaží adekvátně reagovat na vypuknutí hospodářské krize. Od roku 1930 předkládají memorandum pomocí kterého dokazují snahu regulovat. Chtějí tím dosáhnout pomocí státního zásahu do liberálního ekonomického systému. Postup není v Evropě té doby nikterak neobvyklý, ale v československém prostředí s ním přicházejí jako první.

Edvard Beneš se na memorandech aktivně nepodílel. Ten po celou dobu práce zastupoval pozici exkluzivního straníka. To se autorovi povedlo dokázat v rámci jeho angažovanosti na stranických sjezdech, řešící dění politiku. Benešova exponovanost mu nedala možnost se jich mnohokrát za rok účastnit. Pokud tam ale byl, tak dostával nejvíce prostoru.

Práce končí rokem 1935 a Benešovým zvolením do úřadu prezidenta republiky. Pomocí pramenného materiálu strany je zřejmé, že jeho exkluzivitu a sociální kapitál si od jeho vstupu uvědomovala.

V práci byly využity koncepty, které si autor na začátku práce předsevzal. Při její tvorbě si postupy osvojil a vypracoval práci na jejich základech. Uvědomuje si možnost širšího využití při dalších badatelských činnostech.

Zdroje

Prameny

Archiválie

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. Veřejná činnost (1905) 1918–1938 (1947)

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, folio 131.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, folio 130.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, folio 129.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, folio 132.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, folio 124.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, folio 60.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, folio 14.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, folio 16.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, folio 20.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, folio 21.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, folio 4.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 205, karton 51, j. R 127/3, folio 24.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 208, karton 52, j. 128/2, folio 174.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 208, karton 52, j. 128/2, folio 15.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 208, karton 52, j. 128/2, folio 124.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 208, karton 52, j. 128/2, folio 136.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB I. (1905) 1918–1938 (1947), inventární číslo 208, karton 52, j. 128/2, folio 139.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB II. Veřejná činnost 1938-1945.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB III. Veřejná činnost 1945-1948.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd České republiky, fond EB IV.

Národní archiv České republiky, fond Organizace strany – statistiky 1920–1936, karton 42.

Národní archiv České republiky, fond Organizační pokyny z ústředí, karton 50.

Národní archiv České republiky, fond Řečnická korespondence a brožury stranické 1919-1935, karton 65.

Národní archiv České republiky, fond Zápisy z předsednictva strany 1932-1935, karton 53.

Dobový tisk

České slovo 15 (162), 1. 5. 1923.

České slovo 21 (249), 24. 10. 1929.

České slovo 21 (251), 26. 10. 1929.

Venkov 25 (138), 13. 6. 1930.

Rudé právo 11 (138), 14. 6. 1930.

České slovo 23 (82) 5. 4. 1931.

Rudé právo 16 (292), 25. 12. 1935.

Monografie

BENEŠ, Edvard, *Boj o mír a bezpečnost státu*, Praha 1934.

BENEŠ, Edvard, *Demokratická armáda, pacifism a zahraniční politika*, Praha 1932.

BENEŠ, Edvard, *Moderní socialismus*, Praha 1910.

BENEŠ, Edvard, *Smysl československé revoluce*, Praha 1923.

Edvard, BENEŠ, *Nesnáze demokracie*, Praha 1990.

FIEDLER, František, *Socialism před válkou a po válce*, Praha 1920.

FISCHER, Josef, Ludvík, *Krise demokracie*, Brno 1933.

FLESICHNER, Jindřich, *Chrám práce*, Praha 1919

JANDÍK, Stanislav, *Edvard Beneš ve vzpomínkách svých sourozenců*, Praha 1936.

KRAMÁŘ, Karel, *Kramářův soud nad Benešem*, Praha 1938.

SOMBART, Werner, *Socialismus a sociální hnutí v 19. století*, Praha 1898.

VON MISES, Ludwig, *Liberalismus*, Germany 1927.

Sekundární literatura

BÉLAND, Daniel – MORGAN, Kimberly J., – OBINGER, Herbert– PIERSON Christopher, (edd.), *The Oxford Handbook of the Welfare State*, Oxford 2021.

- BLUMENTHAL, Karen, *Six Days in October*, New York 2002.
- CROXTON, Derek, *Westphalia: The Last Christian Peace*, London 2013.
- ČECHÁČEK, Jaroslav *Vzpouřa středního stavu*. Praha 1933.
- ČECHUROVÁ, Jana – KOLÁŘ, Michal, *Vila Hany a Edvarda Benešových*, Praha 2010.
- ČECHUROVÁ, Jana, *Čeští svobodní zednáři ve XX. století*, Praha 2002.
- ČORNEJ, Petr, POKORNÝ, Jiří, *Stručné dějiny českých zemí*, Praha 2015.
- DEJMEK, Jindřich, *Edvard Beneš Politická biografie českého demokrata: Prezident republiky a vůdce národního odboje (1935-1948)*, Praha 2008.
- DEJMEK, Jindřich, *Edvard Beneš. Politická biografie českého demokrata (I.): Část první: Revolucionář a diplomat 1884–1935*, Praha 2006.
- DRÁBÍK, Jakub – RÁKOSNÍK, Jakub (eds.), *Od bouře k bouři: Československo, Evropa a svět mezi světovými válkami (1918-1939)*, Praha 2022.
- GERWARTH, Robert (Edd.), *Twisted Paths: Europe*, Oxford 2007.
- HÁJKOVÁ, Dagmar – HORÁK Pavel (eds.), *Republika československá: 1918–1939*, Praha 2018.
- HANZAL, Josef, *Edvard Beneš*, Praha 1994.
- HARNA, Josef, *Politické programy českého národního socialismu 1897-1948*, Praha 1998.
- HUDEK, Adam – KOPEČEK, Michal – MERVART, Jan (Edd.), *Čechoslovakismus*, Praha 2019.
- CHADIMA, Jan, *Rudolf Slánský*, Praha 2022.
- KÁRNÍK, Zdeněk *České země v éře první republiky: Československo a České země v krizi a ohrožení (1930-1935)*, Praha 2002.
- KLÁTIL, František, *Republika nad stranami*, Praha 1992.
- KLIMEK, Antonín – HOFMAN Petr, *Velké dějiny země koruny české. Sv. 14, 1929-1938*, Praha 2002.

- MAGDA, Ádám, *Ki volt valójában Edvard Beneš?* Budapešť 2009.
- MAIER, Charles, *Recasting Bourgeois Europe*, Princeton 1975.
- MAJEWSKI, Piotr, Maciej, *Edvard Beneš i kwestia niemiecka w Czechach*, Varšava 2001
- MARÈS, Antonie, *Edvard Beneš – Drama mezi Hitlerem a Stalinem*, Praha 2016.
- MASARYK, Tomáš Garrigue, *Světová revoluce*, Praha 1930.
- MIKO Václav, *Edvard Beneš milován i nenáviděn*, Praha 2017.
- OLIVOVÁ, Věra, *Dějiny první republiky*, Praha 2012.
- OLIVOVÁ, Věra, *Edvard Beneš 1884–1948*, Praha 1994.
- OLIVOVÁ, Věra, *Závěť Edvarda Beneše*, Praha 2008.
- PLHÁKOVÁ, Alena, *Učebnice obecné psychologie*, Praha 2005.
- RÁKOSNÍK, Jakub, *Odvrácená tvář meziválečné prosperity. Nezaměstnanost v Československu v letech 1918–1938*. Praha 2008.
- RUPNIK, Jacques, *Dějiny komunistické strany Československa*, Praha 2003
- SHEPLEY, Nick, *The Paris Peace Conference 1919: a Student's Guide*, Luton 2015.
- TRAVERSO, Enzo, *Fire and Blood: The European Civil War 1914–1945*. London 2017.
- URBAN, Otto, *Česká společnost 1848–1919*, Praha 1982.
- VYKOUPIIL Libor, *Jiří Stříbrný. Portrét politika*, Brno 2003.
- ZEMAN, Zbyněk, *Edvard Beneš*, Praha 2002.

Články z periodik

- BENEŠ, Edvard, *Central Europe after Ten Years*, *The Slavonic and East European Review* 7 (20), 1929.
- BOURDIEU, Pierre *Genesis of Concept of Habitus and Field*, *Sociocriticism, Theories and Perspectives* 2 (2), 1985.

CLAVIN, Patricia, *Europe and the League of Nations*, Twisted Paths: Europe 1914–1945 14 (4), 2005.

HERRICK, Francis H., *Social Reform and Social Revolution*, Social Forces 10 (2), 1931.

LUŽA, Radomír *ČSR a Středoevropská Politika Velmocí 1918-1938 [The Czechoslovak Republic and the Central European Policy of the Great Powers 1918-1938]* by Alena Gajanová; *Nad Evropou Zataženo [Overcast over Europe]* by Robert Kvaček; *Minichov a Edvard Beneš [Munich and Eduard Beneš]* by Mila Lvová, The American Historical Review 75 (1), 1969.

MAREK, Jakub, *Philosopher on the Throne. Edvard Beneš and the Philosophical Foundations of Practical Activity*, Filosofický časopis 187 (1), 2021.

MARKUS, Hazel, Rose, KITAYAMA, Shinobu, *The Cultural Psychology of Personality*, Journal of Cross-Cultural Psychology 29 (63), 1998.

PAULSON, Erika L., *A Habitus divided? The effects of social mobility on the habitus and consumption*, European Journal of Marketing 52 (5/6), 2018.

REAY, Dieane, *Its All Becoming a Habitus: Beyond the Habitual Use of Habitus in Educational Research*, British Journal of Sociology of Education 25 (4), 2004.

RŮŽIČKA, Michal, VAŠÁT, Petr, *Základní koncepty Pierra Bourdieu: pole – kapitál – habitus*, AntropoWEBZIN 7 (2), 2011.

RYAN, EA, *Catholics and the Peace of Westphalia*, Theological Studies 9 (4), 1948.

WYRWA, Ulrich, *Richard Nikolaus Graf Coudenhove-Kalergi (1894–1972) und die Paneuropa-Bewegung in den zwanziger Jahren*, Historische Zeitschrift 283 (1), 2006.

Internetové zdroje

Anatomie zrady, in: Česká televize [online]. [cit 2023-20-06]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/11571031751-anatomie-zrady/>

BÁRTLOVÁ, Milena, *Malý, ale náš kolonialismus*, in: dvojka [online]. [cit. 2023-13-06]. Dostupné z: <https://www.advojka.cz/archiv/2015/25%2F26/maly-ale-nas-kolonialismus>

Beneš 1918 1938 1948, in: Česká televize [online]. [cit 2023-12-06]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12155240832-benes-1918-1938-1948/>

Beneš, in: Česká televize [online]. [cit 2023-12-06]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/12456685937-benes/>

České století, in: Česká Televize [online]. [cit 2023-20-06]. Dostupné z: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/10362011008-ceske-stoleti/>

Edvard Beneš NAD 5011, in: Masarykův ústav a archiv AV ČR [online] [2023-13-06]. Dostupné z: <http://vademecum.mua.cas.cz/vademecum/permalink?xid=b52c6fb1760fd49476dbf5e0c4bf13fa>

Národní shromáždění československé, Stenoprotokoly, 70, schůze, 10. září 1919, in: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit 2023-20-06]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/stenprot/070schuz/s070005.htm>.

Naše historie, in: Česká strana národně sociální [online]. [cit 2023-20-06]. Dostupné z: <http://www.csns.cz/o-nas/historie#wrapper>

PhDr. Emil Franke, in: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [cit 2023-22-06]. dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?id=1246&org=289>

Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1929, in: Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky [online]. [2023-13-06]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1929ns/ps/tisky/t0019_00.htm

Schwarzenberg upřesnil odvážné výroky o dekretch, jsou prý překonány, in: ČT24 [online]. [cit 2023-13-06]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/1122676-schwarzenberg-upresnil-odvazne-vyroky-o-dekretch-jsou-pry-prekonany>

Volba Edvarda Beneše, in: Ministerstvo vnitra České republiky [online]. [cit 2023-22-06]. dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/volba-edvarda-benese.aspx>

Seznam absolventských prací

KEDAR, Asaf., *National Socialism before Nazism: Friedrich Naumann and Theodor Fritsch, 1890 – 1914*, University of California 2010, Disertační práce, Berkeley.